

magyar
Műhely

182

magyar műhely 182

Művészeti folyóirat

www.magyarmuhely.hu

TARTALOM

Hörcher László: Metal mezőgazdaság!	1	Baji Miklós Zoltán: „Kékben úszó keserű mandula illat lenyomatok”. Simon Debóra Eszter és Horváth Ádám <i>Cyanic</i> című kiállítása	51
Handó Péter: Körök a mindenségben	2	MMG	
Kopriva Nikolett versei	9	Hasadások, belső kép-terek, növényi emberek... Zirczi Judit <i>Szabad szemmel láthatóan</i> című kiállításához	55
Kóbor Adriána: A seb	12	Nőszirmok – Gulisio Tímea kiállítása	58
Hegedűs Mária: Válogatás az <i>Ősszeszótt éjszaka</i> (2016) vizuális versciklusból.	15	Vizuális világegyetem. Magén István <i>Digitális manipulációk</i> című kiállításáról	61
Hegedűs Mária: Válogatás a <i>Picasso remake</i> (2017) grafikai sorozatból.	21	Útvesztő. Az Erdőszőlői Nemzetközi Művésztelep kiállítása	64
Nagy M. Hedvig: Digitális fotók, 2017	27	Nők, férfiak és más dolgok. Holló István kiállítása	66
Triceps: Én nem tudtam azt, kérem	35	■	
Tóth Gábor: Ragasztócímkék, 1974–2017	38	Híreink	68
Szkárosi Endre: Sarencoról röviden	42	Munkatársaink	69
Szirmai Anna: Lotta Poetica: a militáns költészeti folyóirat (1971–1987)	44		
Láng Eszter: A jelen összekapcsolása a múlttal			
iKonok 2.0 – Krnács Ágota kiállítása	48		

Megjelenik a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

HÖRCHER LÁSZLÓ

Metal mezőgazdaság!

Heavy metal mezőgazdaság
Agro metal takarmányozás
Heavy metal mezőgazdaság
Agro metal sertésgondozás

Betorzított traktorok
Szétbasszák a budikat
Kiszégecselt kombájnok
Mebasszák a dögkutak

Heavy metal mezőgazdaság
Agro metal silóháztartás
Heavy metal mezőgazdaság
Agro metal marhagondozás

Elektromos bivalyok
Szétbasszák a budikat
Fotocellás bölények
Mebasszák a dögkutak

Heavy metal mezőgazdaság
Agro metal trágyátlanítás
Heavy metal mezőgazdaság
Agro metál baromfivágás

Metalizált traktorok
Szétbasszák a budikat
Digitális bivalyok
Mebasszák a dögkutak

HANDÓ PÉTER

Körök a mindenségben

(Részlet)

29 — D6

Kötszer helyett csak visszérfáslit talált Kaparós Gizella az egészségügyi szettjében, mert ennek közelgő nélkülözhetetlenségére számított, hiszen a családján belül harminc fölött mindenki combján kidudorodott egy golyóstoll-vastagságú ér. Mért lenne ő ebben kivétel? A közelmúltban éppen betöltötte a harmadik ikszet, ideje volt felkészülnie a visszér támadására. Azzal ellenben nem kalkulált, hogy valaha is sebet kell kötöznie. Ráadásul a mutatóujjon egy jó mélyet, a kicsin pedig épp csak egy felületi karcolást – azt már alig érte el a lecsukódó bugylibicska éle –, a köztéseken pedig köztes mértékűt. A nehézséget az jelentette a sebek ellátása során, hogy először az ujjakat külön-külön, aztán egybefogva is be kellett pólyálnia a visszérfásli felaprítása nélkül, különben annyi az előrelátásának. „Ha holnap reggel előbukkan az a fránya ér, mivel fogatja le? Csőkés Sámuel – mint ügyeletes balfácán – mért pont nála sérült meg? Nem tudott volna a házon kívül?” – dohogott magában, de látszatra odaadóan mosolygott a fürdőszobában, ahová azonnal bevezette Csőkést, nehogy valamit összekegyenjen a lépcsőházon és a folyosón túl. A társalgó parkettarésébe például behatol a vércsöpp, nyomot hagy a szőnyegen, a bútorhuzaton. A fürdőszoba és a folyosó kövezete fölmosható. Legföljebb egy kis sikálással rá kell segíteni az odaszáradt vér eltüntetése során.

Csőkés megadóan túrta, hogy Kaparós egy ampullányi jódot locsoljon a mosdókagyló fölött az ujjaira, majd bebugyolálja a fránya sebet, aztán kigombolja a zakóját, és először kibújtassa belőle az ép kezét, majd óvatosan leengedje a sérülést szenvedőn. A mozdulatsor végén Kaparós hanyagul rádobta a zakót a kád szélére. Végighúzta a véres ingen, nadrágon a mutatója bíborszínű körmét, és határozottan, de alárendelt alázattal utasította Csőkést:

– Vegye le ezeket, kimosom! – s kissé oldalra lépve belefogott a saját pecsétes holmijától való megszabadulásba.

Mire Csőkés megbabonázottan kilépett a cipőjéből, Kaparós már a felsőtestét tisztogatta illatos és nedves törülközővel. Mire ballal kicsatolta a nadrágszíját és kigombolta a sliccét, és bokáig lehullajtotta a nadrágját, Kaparós már magára kapta a pongyoláját a szobában és visszatért a fürdő ajtajába, ahonnan szemrebbenés nélkül stírolta a vetkőzéssel bajlódó Csőkést. Az ingből való kibújásnál ismét készségesen sietett Csőkés segítségére, aki ekkor már reszketegen dörzsölgette össze a zoknis lábfejeit, mint aki fázik. Úgy vélte, ezen a ponton most már igazán megáll. Illetlenség így mutatkoznia egy hölgy előtt, főleg hogy még mindig nem jött rá, miként is szólíthatná.

- Tudna kölcsönadni egy köntöst? - motyogta zavarodottan Csőkés.
- Mindjárt hozok valamit. Addig a gatyát is... - mutatott a vízösszefolyó fölött heverő nadrágra.
- De azt nem kentem össze a véremmel - húzta össze magát Csőkés, bár ettől nem lett kisebb, a pocakja viszont még határozottabb gömböt formált.
- Nem baj - veregette meg Csőkés liba-, vagy inkább gúnárborösen lógó vállát. - Egy füst alatt azt is kimosom.

- Akkor miben megyek haza? - esett kétségbe Csőkés, ahogy ebbe belegondolt.
- Mért, gatyában hazamenne? - mosolygott a diadalmas nő szerepébe emelkedő Kaparós.

Csőkés megvakarta a fejét. „Van ebben valami. Itt senki sem ismert, bánja a fene, ha meglátnak, de a garázs és a lakás között legalább száz méternyi az út. Ott viszont majdnem mindenkiel köszönő viszonyban vagyok. Szájára venne a világ” - gondolta.

- Itt marad, míg megszárad a holmija - jelentette ki kategorikusan Kaparós, majd elviharzott a ruhásszekrénye irányába. A pongyola szárnyként csapkodott oda, majd vissza, mást láttatva oda és mást vissza, amitől Csőkés oda-vissza volt. - Egyelőre ezt tudom adni - tette le az automata mosógép tetejére a válogatott holmit. - Próbálja fel, hogy jó-e! Addig főzök egy kávét.

- Két cukorral kérném.
- Rendben.

Csőkés Sámuel letaposta a zoknijait, majd szemérmesen beljebb hajtotta a fürdőszobaajtót, de nem csukta be, hogy lássa és hallja, ha Kaparós visszafelé tart. Aztán letolta a bokszeralsóját, amelyen kitapintott némi nedvességet, s ettől még inkább zavarba jött, mert arra gondolt, hogy Kaparós láthatta a húgyfoltot és érezte is. „Mit gondolhat most felőlem? Hátha mégse vette észre” - és begyömösölte a mosásra váró véres inge ujjába. Egy nedves törülközővel kiszorgálta magát, és áttörölgette ágyékát, hogy kissé felfrissítse a szagát. Utána a kapott holmikat szétszortírozta a mosógépen. Gatyá helyett egy csipkés tangát talált. Ránézésre se tűnt nagynak, de miután belelépett, s fél kézzel térd fölé cibálta, egyre reménytelenebbnek tűnt a vállalkozás a cél teljesítésében. Jobbról-balról - de csak ballal - rángatva az ülepe alatti részig tudta eljuttatni: fennakadt a töke a tovább már nyúlni képtelen derékrészen. Sehogy se akart rámenni a tanga. Odahajolt az ajtóréshez, hogy kiszólhasson:

- Nagyobb nincs?

- A nagyanyámé. Imént találtam belőle egyet - jött a szoba felől Kaparós hangja, a konyha irányából pedig a kávé illata. Az előbbi azonban nem volt igaz. Tíz évvel korábbi fehérneműi között kutakodva, hiszen sajnálta kidobni a szebb darabokat, miután kemény diétával, s ezt igazán nem vallhatta be, sikerült valamennyi akkori viseletéből kifogynia, talált egy olyan tangát, amelynek volt némi esélye, hogy Csőkésre felkerülhet. - Rögtön viszem.

Csőkés kinyújtotta a balját az ajtóreszen, hogy odategyék a „nagyanya” fehérneműjét, de Kaparós látni akarta, hogy megfelelő lesz-e a méret, hát benyitott. Csőkés maga elé kapta a visszérfáslis kezét, Kaparós pedig kinyújtotta a tanga derekát, s odamérte Csőkéshez.

- Ez éppen jó lesz - mondta Kaparós, és behelyezte Csőkés ép tenyerébe az imént próbáltat.

- Huh, de jó - könnyebbült meg Csőkés, bár főképp nem attól, hogy a tanga mérete megfelelő, hanem hogy Kaparós elviharzott a konyha irányába, mert ott utolsókat szuszogta a kávéfőző.

Csókés lecibálta, amit korábban fölcibált, közben azon tűnődve, „vajon milyen nagyanya az, aki ilyen fehérneműt hord? Egészen modern szellemű lehet”, majd sikeresen fölhúzta a kölcsönkapottat, habár akadt vele némi gikszer.

- Főnök, hogy ez magának milyen jól áll! - csapta össze tenyerét a visszatérő Kaparós.

- Csak nyom és könnyen kiborul belőle...

- Rá se rántson, itt vagyok én. A beosztott, ahol tud, segít, ez már csak természetes. De nem azért mondom, mert mindenki így gondolkodik a cégnél.

- Tudja, ezt szeretném én magában, csak hát...

Kaparós sietve vágott a szavába, miután Csókés felemelte visszérfáslizott jobbját, amiben több volt, mint aminek a kifejezésére volt hivatott:

- Eskü kötelezi? - lepődött meg, mert Csókést mindenki szinglizte a háta mögött.

- Á! Mit nem mond? De most azonnal meg is esküdhetek...

- Ugyan, főnök, csupán félreértettem. Elnézem érte.

- Értem - válaszolta Csókés zavarodottan, mivel érezte, hogy hiába igazította a dákóját felfelé, a bal heréje ledes lámpafényre kívánczolt, s ez a kívánság azonnal teljesült, utat talált magának a csipkék alól.

„Dehogy érted, faszikám” - gondolta Kaparós Gizella, s ettől még szélesebb mosolyba tágult a szája.

- Jöjjön, kávézzunk! Még kihűl - lebbentette meg az otthonkáját hirtelen és többszöri fordulásával Kaparós.

- Egy pillanat - nyúlt a mosógépen lévő ajándék otthonkáért Csókés, hogy elfedje zavara forrását.

- Ne bajlódjon vele. Több is játszott Mohácsnál - s megfogta Csókés ép kezét, amelyből erre kicsuszszant az otthonka, s alálebegett a nadrágra.

- Fázom. Még a végén bedobom a botom - makacszkodott egy picinykét Csókés, de épp csak annyira, hogy elvonszolhassák a csóvázás kanapéig, az üveg dohányzóasztal mellé, melyen két csésze kávé gőzölgött, az egyik alátétjén két barnacukorkockával. Miközben helyezkedett, a jobb heréje is - informálódási céllal - előjött megnézni, mi is van történetben. - Előtte ráharap-e a csali? - mutatott a falun függő férfiportréra.

- Még meg is rágja - s Kaparós elővarázsolt a hátuk mögül egy kistányér süteményt.

Nem lopakodott vissza a házba, pedig kíváncsi volt módfelett arra, mi fog történni ezek után. Benődy Mártonban - minden rossz híresztelés ellenére - nem forrt az epe, de nem is fagyott jégkásává, jól elvult a maga keserűségében, hogy nem őt vitték lakásra, mindenféle bizonytalan eredetű lőrét kortyolgatni egy elhibázott szex előjátéka gyanánt. Vitte hát a lába minél messzebb, nehogy illetlen dolgokat szuszogjanak az érzékeny fülébe. Egyenesen oda, ahol a város legzajosabb, a Bajcsy-Zsilinszky és a Bem út kereszteződésébe, ahol majd minden átutazó és nyugat felől érkező városnéző keresztülhalad, illetve a közeli buszállomás és piac révén a gyalogos forgalom is messze meghaladja a hatvan kilométeren belüli közterületekét. Itt, az érkezési oldalon aztán lehorgonyzott, azaz nekivetette a hátát a közvilágítás zöldre festett lámpavasának, ami minden arra haladó gyalogosnak szemet szűrt, és átlagosan - a statisztikai hivatal

kimutatására alapozva - minden negyvenkilencedikben váltott ki erős késztetést arra, hogy megoldja Benódy életének nehézségeit, ami miatt nem képes átkelni a zebrán, öngyilkosságra alkalmas kamionra vár, mert az összes pénzét elultizta, vagy autodidakta kéregető, akinek fogalma sincs a koldulás művészetéről. Benódy ilyenkor előzékenyen fölemelte a kezét, hogy jelezze, nem szükséges megszólalni, mindent tud, és hozzáfűzte:

- Köszönöm, azt nem akarom.

A többség számára ez elégségesnek bizonyult, bár napokig tartó fejtörést okozott bennük az „azt” lehetséges jelentésének számbavételével, azonban nagy átlagban a negyvenkilencedikek közül a harminchetedik elszántabbnak mutatkozott a szamaritánuskodásra: pénzt nyomott Benódy tenyerébe, vagy igyekezett elmozdítani a lámpavastól a zebra irányába, vagy egyszerűen megszeretgélte buksisimogatással és odaadó öleléssel, ami inkább túnt lelkiismeret-javító gyakorlatnak, mint valódi segítségnyújtásnak, s e szerinti rövid lefolyással bírt. Ugyanakkor ezen a téren is voltak messzebb merészkedők. A harminchetedikek közül minden tizenharmadik vette a bátorságot és hosszú szentbeszédbe kezdett a létezés nagyszerűségéről, amitől Benódy „semmiképp se fossza meg magát, mert rá még nagyon nagy dolgok várnak”. Benódynek ezekre az emberekre nem volt ráhatása, bárhogy igyekezett elejét venni a felé irányuló megértőkedvnek. Hiába mondta jó előre: nem lesz öngyilkos, nincs szüksége lelki támaszra, sőt örökre se kell őt fogadni, még ha a szülei már nem is élnek, túl van a gyerekkorán, meg azon is, hogy idegenek babusgassák vagy gügyögjenek neki mindenféleket, ő csak egyszerűen itt kívánja kipihegni magát. Ezek az alakok (túlnyomórészt nők) szent meggyőződésükkel győzködték Benódyt, szinte kézről kézre adva. Mikor Benódyben elpattant az ideg, taszított egyet az éppen fülébe sutyorgón, s pontosan arra indult el, amerre az autós forgalom zajlott, hogy követni ne merészeljék. Szinte sávválasztó vonaltól sávválasztó vonalig szökellt, mint aki látja, hol van rés a forgalomban, pedig csak hallotta. Meg is bámulták miatta, illetve többen elrebegtek egy imát azért, hogy el ne üssék, aztán egy másikat, hiszen a vakszerencse működéséről láthattak tanúságtételt, s ez kész csoda. (A csoda vigye el!) Így kellett lennie. Esetleg még igyebb.

Benódy fölhangzott azzal, hogy a másik járdasziget oszlopát is igénybe vegye háttámasznak, inkább megindult a zsinagóga hűlt helye irányába, amelyen túl egy valamivel csendesebb, ám kevesebb zaklatásnak kitevő park padja várta - igaz, estére. Pillanatnyilag Kocz-kássy József foglalta el teljes terjedelmével teljes terjedelmében. Aludt, bűzös nyálat csorgatva szája szegletéből. Benódy ezt nem igazán kultiválta, s amennyiben kézközben van egy kultivátor, akkor Kocz-kássyt azzal művelteti. Így viszont csak kifakadt, mert harmadízben akasztották meg a tevékenységében aznap:

- Műveltetem a kedves édesanyját! Ez itt egy város, s nem paraszttanya - bökte meg Kocz-kássy oldalát, aki egyet horkant erre. - Hallja-e, hékás? Nagyon nem kóser, amit csinál.

- Hüh? - nyitotta föl Kocz-kássy a vörösben pompázó szemeit, majd azonnal vissza is zárta, hogy minél tökéletesebben azonosulhasson a zaklatójával. - Maguknál a pad névre szóló? Hozzon róla egy önkormányzati igazolást, akkor elhiszem!

- Nem gondolja, hogy nem idevaló? - morgott Benódy, miközben láthatta volna, hogy van a parkban szabad pad is; csak az nem érdekelte.

- Idevaló vagyok, mert idefeküdtem - jelentette ki Kocz-kássy határozottan, ám ahogy belegondolt, mit is mondott, rögtön hozzáfűzte: - Csak azt nem tudom, mikor és hogyan kerültem ide.

- Hát akkor éppen ideje, hogy megkeresse!
- Tudja mit? Keresse meg maga! Én meg itt megvárom, mire jutott.

Benődy úgy érezte, ismét falnak ütközött. Ezúttal egy vízszintesen elhelyezkedőbe. Bögye nem lévén, de mégis a bögyébe került Koczkássyra legszívesebben ráhunyorított volna, ha ezzel a kedvenc padját nem rongálja meg. Mire jó egy középen kettészelt pad? Arra, hogy két szék helyett egy pad közé essen? Viszont ezt a csatát se szívesen adta volna fel, mert így se tudott a tükörbe nézni.

- Látja, hogy én ki vagyok? - fenyegetődzött Benődy.

- És ön, hogy én ki vagyok? - vágott vissza Koczkássy, s hogy azonnal kihasználja a szavakban rejlő kettősséget, hozzáfűzte: - Egy förtelmesen szmogos helyen valami észveszejtő tejet adtak. Ha nem akarja, hogy képen hányjam, békén hagy.

Benődy erre belenézett Koczkássy közelmúltjába, amelyben egy feles se tréfa, de az a korszak igencsak feledésre méltó.

31 — G5

Nem morognék, de most már késő, / köröttem fal, és toll a véső. / Árkot vájok. / Jobb svihákat / ne remélj, nő!

Nem szórtam borsószemet, se színes kavicsokat, az egyik fa meg olyan, mint a másik. Ág erre, ág arra. Göcsört itt, göcsört ott. Ki gondolta, hogy dzsungel a természet? A völgy egy szűk szorosban csörgedező patakat eredményezett. Éppen elegendő volt a víznek elcsordogálni. Feltűrt nadrágszárral, mezteláb követtem, amerre szaladt, miközben sárgásbarna homokfalak tornyosultak fölém. A mohásabb részek csúsztak és a homokosabbak is. Csak ahol a homokkő keménysége támasztott alulról, ott álltam némiképp stabilan, bár a kezdetben kellemesnek tetsző hűvösség egy idő után görcsbe rándította a talpam, s ez is elbizonytalanított. Enyhület végett még átmenetileg sem tudtam kilépni a mini Grand Canyon mini Coloradojából. Viszont, hogy egy vízesést fogok felülről csodálni, azt nem vártam. Arra a merészségre pedig, hogy sacc/kábé hat méter magasból alávessem magam, alkalmatlannak bizonyultam. A lezúduló víz jó, ha egy méter mély katlant vájhatott. A gravitációs gyorsulás miatti becsapódás erején vajmi keveset fékezne, odakenődneik haleledelnek az aljához. Vagy ebihaleledelnek, mert más nemigen fickándozott egy-egy mohás rész kivételével a pataokban. Itt viszont a visszaúthoz nem kellett útmutató kavics vagy borsószem, ahonnan le tudtam ereszkedni a hegyoldalból, ott tudtam visszakapaszkodni. Főntről, csak kellő távolságból szagoltam a látatlan csobogó víz illatát. Így is reménykeltő volt a völgy felé mutatása, míg egy másik szurdokkal össze nem találkozott. Egy mini Grand Canyon innen, egy mini Grand Canyon onnan. Ám annyira azért nem mini, hogy alpinista felszerelés nélkül belevágjon akár egy alpinista is. Egy nem-alpinista meg legfeljebb beleszedül, belecsusszan, ha óvatlan. Én azonban mindig óvatos duhaj voltam. Egy kanyonágot kipipálhattam, elindultam hát a másik mentén fölfelé. Ez volt a kisebbik, mert pár száz méter után kinyíltak az ég felé a falak, aztán megjelent az oldalukban valamiféle gyér növényzet, amit - módfelett hiányos botanikai ismereteim alapján - nevezzünk egyszerűen fűnek, habár az elég jól látszott rajta, hogy kalászt nem fog hozni ezentúl sem, vagyis a rosszul megadott név nem változtat természetén. Az önbizalmam viszont megnövelte: esélyem van egy száraz és töretlen lábon való átkelésre.

Gondoltam, csak jussak haza, úgy kiírom magam ebből a történetből, mint a pinty. Bár az meg bele se írta. Ezt én követtem el az imént. Tehát úgy kiírom magam, mint előbb a pintyet bele. Vagy mint a huzat? Csak az meg kint nincs. Hogyan írjam kintre, ha csak bent van létjogosultsága? Hogy ennyire problémás legyen egy kiírás, azt gondolta a fene, de otthon megoldom, ha addig élek is.

Kiss Barna Pál is arra gondolt, addig él, míg megoldja, utána éhen hal. Vagy előbb? Esetleg bízza az egészséget az adrenalinra? Amikor egy igazi Kiss soha semmit nem bíz másra. Majd ha úgy akarja, éhen hal. Egyelőre feladat van, kihívás van, küldetés van, meg annyi minden van... Kaja nincs.

Visszarendezték a papírokat az asztalra, hozta a tollat, a tintát, és írásba kezdett, de másra nemigen tudott koncentrálni, mint a gyomra ürességére, így arról írt kacskaringós sorokat, szidva a megbízóját, aki megfeledkezett az ellátmányáról, s ezért innentől fogva csak azt a részt tekinti magára vonatkozóan mérvadónak, hogy egyetlen üres lap sem maradhat. Eleresztte a fantáziáját, ha a gyomra egy kicsit alábbhagy a korgásával. Addig azonban szabad utat enged panaszának.

Így tett Róna Z. Péter is, s ezzel több mint agyára ment a krimióvendégeknek, akik, amikor a toleranciaszintjük megközelítette azt a negatív csúcst, amelyet az emberiség története során valaha is mérhettek volna, ha valaki kifejlleszt egy erre alkalmas eljárást, megkapták Róna Z. kezét-lábát, és kipenderítették a járdára, ahol egy pillanattal elébb landolt egy galambürülék. Róna Z. pontosan erre a formálható kupacra plattyant, s nagy vehemenciával fordult rajta, akár a világ erre-arra. Ezzel viszont formálás helyett laposra nyomta, a hátára kente. Feltápáskodását követően tisztán látszott egy ábra, amit minden arra siető, baktató, tébláboló, bicegő, tévelygő és egyéb okból járdát koptató rögvest felismert. Róna Z. hátán ott volt az a bizonyos stigma. Sorsa megpecsételődött.

32 — C1

- Ez az! - kiáltott fel Kiss Barna Pál, miután az utolsó lapalj sorvégére kitette a várva várt pontot. Aztán jobban megnézve kiegészítette felkiáltójellé. A felső vonallal szemben azonban elégedetlennek mutatkozott hamarosan, így átalakította kérdőjellé. Rövid időn belül ez sem tűnt megfelelőnek, átsatírozta tehát az egészséget és helyette három pontot firkantott oda. Mikor azonban megmagyarázhatatlan okból az egyik pont fölé csúcsára állított rombuszt, a másik fölé ellipszist rajzolt, a harmadikat pedig sátortetővel fedte le, jobbnak látta, ha azonnal föl pattan és a távozás rothadó avar fedte göröngyös erdei talajára lép. Csak előtte az ajtóból még visszakukkantott: - Ennyi. Agyó, írás! Agyó!

Nem sietett utánam, ahogyan az elvárható lett volna a létezőm lenyomatában szerepet kapótól, hanem a forrás felé vette az irányt. Körbeszimatolta a kiömlő vizet. A savanyú erdei talaj illatán kívül semmit sem érzett. Kortyolt néhányat, és nekivágott a partnak rézsút fölfelé. Alig száz méterrel odébb, gondozatlan temető mellett kanyarogva egy távolsági buszmegálló várta az alkony fényeivel.

Innen nézve - a meredeken lefelé kacskaringózó aszfalt erdőfelezése következtében - kinyílt előtte a táj. A vörösödő égélj megfestette a fák csúcsait, az alacsonyan szálló utasszállítók oldalát, az itt-ott mutatkozó báránnyelűket. Mesterséges fények - az emberi jelenlét biztos jelei - gyúltak a közeli és távoli dombok ölében, amitől fényzaj homályosította el az égen felbukkanó csillagok látványát.

Nem először állt itt, mégis úgy érezte minden alkalommal, mintha valami soha nem látottban részesülne. Pedig ide menekült mindig, amikor idegesítően összecsaptak a feje fölött a mindennapok csip-csup dolgai, úgy vélte, vért kell ontania, ha nem lel némi nyugalmat. Későtavasszal, nyáron és koraősszel a forrás hús csobogása csitította le a lelkét, az év másik felében a faház sparheltjébe vetett rőzse duruzsolása. Ilyenkor senki nem tudta, hová is ment. Azt sem, mikor kerül elő. Örök homály fedte ezt is, azt is. Egy volt bizonyos: utána hetekig mindenkit megszégyenítő tempóban dolgozik, már-már kenyérre lehet kenni, olyan édes és segítőkész. Ezért váltak a kihagyott munkanapok bocsánatos bűnné. Senki nem kérte rajta számon bejelentetlen eltűntét. Habár - ki tudja - merte-e volna valaki is? Viszont valamennyi alkalommal észlelhetőek voltak az eltűnésének előjelei. Kiss csak úgy, improvizálva semmit sem tett. Fölszívódása előtt vagy a leglehetőlenebb szituációkban aludt el, vagy kiállhatatlankodott még a főnökével is. És mivel a cégnél éppen egy nagy horderejű projekt megkötésének kezdeti lépéseinél tartottak, először mindenki azt remélte, elmegy a búsba, fellélegezhetnek tőle, aztán pedig hogy gyorsan visszatér, rá lehet bízni az ügyet, s ahol elakadt, azt pillanatokon belül megoldja.

Kiss magáról megfélelve nézte a naplementét, ahogy a nap narancssárga korongja bebukik a hegyek övezte horizont mögé, nem is gondolva arra, hol jár az óra, valaha jön-e az a munkásjárat, amely az éjszakai műszakra szállítja a vidéki bérabszolgákat, akiknek még a vizelése is elő van irányozva a szalag mellett eltöltött nyolc órában, s az ezalatt egyvégtében ismételt művelet másodpercekben kimért. Kisst semmi sem érdekelt a puszta látványon túl. Sőt az sem érdekelt, eggyé vált vele. Eggyé, míg rá nem dudált a sárga busz sofőrje. Majd kikiabált a harmonikaszerűen nyitódó ajtón:

- Jön vagy marad?

KOPRIVA NIKOLETT versei

Kiittam a tintát

képzelt valóságát
belső vászakra fesse
az idea
túlnőve önmagán
eleven hús

Némaság

T. D.- nek

I.

Nincs mi áttörje az ürességet
a hangszálak között,
a fecsegés útja zavartalan;
kiszivárog,
de élete nem hosszú,
percek se kellenek,
hogy pára legyen.
Helyébe régi ellensége lép,
ami megakasztja a nyelvet,
összezavarja a szálakat,
és végignézi
a testvérgyilkosságot.
Egy hang még szisszen,
várat épít
a megfagyott nyelv alatt,
bebábozza magát;
megeszi a tartalmat, akarást,
s lefekszik álmodni.

III.

Talán túl sok szót használtunk el, amikor
napokon keresztül ordítoztunk egymásra,
így mire abbahagytuk, nem maradt miből
téglákat gyúrni egy új otthonhoz.

A régiek porladnak, egy reggel
arra ébredtem, hogy a képek is
potyognak a falról.

Addigra csak ülni tudtunk,
kivártuk, hogy a tető is ránk szakadjon;
és ha mégis beszélni kezdtünk,
nem értettük a másik nyelvét.

Mocsár

Az idő a tófenéken vár, egy halba próbál költözni,
hogy pikkelye alá bújva szóródjon szét
kint; zajban áll a város, így egyenlők tudunk lenni
annyi különbséggel, hogy a súlypont
ellentétes irányokban ágaz.

Az eltűnés módszertanát gyakorlom.

Ha csak néha szólok,
egy magasabb stádiumot érek el
a teljes némaságnál.

*

Percet dobál az ár,
majd visszaköltözik
a kavicsok alatt
bújó halakba.

téboly/1

Agytekervényeim csomót
teremtenek önmagukból,
a plafonból sűrűbben
szivárognak a hangok,

Azt hittem, az ember meghal,
amikor elharapja a nyelvét.

Havaz.

fagyott tengerek hullámairól
kiabál felém.

Tetraktüsz

törött lábú x-ek
és számok közt
járok fel-alá,
a kérdésekre legalább tíz
válasszal,
hiszem, hogy a létező
lineáris,
másképp maga alá temetne
a van,
és hogy az apránként kapott igazság
néha egyenlő
egy kerek hazugsággal.
így fogyunk.

KÓBOR ADRIÁNA

A seb

A hold telítettségének, teljének, töltésének szöge nem állandó. Megvakarja a fejét: a konstans az, ami minden komputációt átkölt. A kandallóba dugja a fejét: tudja, ott meleg lesz. Pedig az ősz nem rég költözött be a pb-palackok közé. Nem lesz sütés: a hold sütkérezik majd, ágról szakadt fánkok és muffinok között. Kiesik kezéből a papír, amire gépel. Kifordulnak helyükből a kandeláberek, a billentyűk: potyognak. Bár beszélnének a beatek. Az énekek hasonlóak, de nem ugyanazok. Egy nyúl,

kiköpött mása a domboldalnak, felfüggesztve, elemileg kimerült, magához húzza a napot. Csöpög belőle a vér, három napja, megalvad alatta az aszfalton. Valaki az út mentén gyakorol taxidermiát, éppúgy, mint a gépgyomrok szabdalta Krisztus a feszületen. A magasfeszültségű vezetékek sustorgása kimerítő. Életveszélyes daluk. Arra várok, hogy valaki kávét szolgáljon fel, miközben én a kútkáván ülök. A mélységek elkerülhetetlenek, de nincs rongylétra, amin alá lehetne

ereszkedni ebből a rongylétből. A moncsicsi: rongybaba - orángutánzat. Az asztal fele: elkerülhetetlen kapcsolati útmutató. A ködben vesződő haldokló számár: az én. Az ego. Ez minden nyelven ugyanúgy íródik, a pszichológia, mint a hús író a pohár fenekén. Képtelenség fenéig inni. A presszóban, a presszóból menekültem előle, nem hagyott békén a kirakóival. Ezer darabra tört semmire sem kellés. A tehének megkezdték az ellést, de már nem vagyok paraszt. Épp asztalos vagyok. Doktor.

A vulkán belseje elkerülhetetlen. Visszaváltok hármasba, úgy döcögök a vad-kitárulkozó Nyugatba. Végteére is ősz van. Mindenki a végét várja, a téli álmatag csipás, az utolsó szűnyogcsipések és a hozzájuk rendelt agresszió már-már matematikai műveletként nyúzza le koponyájukról a vért, a bőrt. Vérátömlesztés: a szeretet. Egy szó, amit kliséként könnyebb kimondani, mint igazából. Van egy barátnőm Antwerpenben. Létrákon töri a fejét. Tördeléseken akad meg. Nem is

tudni, ír-e vajon. Az aludttej elöntötte bőrét, egyetlen szeplője sem beszél már hozzám. Itt, a Balatonnál udvari bolondok hancúroznak egymással a vízben. Ez is, mint nagyon sok minden: télelő. Földelt gondolataim az elektromos töltést a földre nyomják, levetkezem, a tűz a bőrömből fakad, a szikra és az izzás, lehengerlően a sziklafalon, időmértékes óda. Kimondhatatlan a neve. Isten.

Aztán boldogan, a bogyós gyümölcsök bölcsességével, megmártom magam. Fekete csoki. Búzadara, hangyafoci a fejben. Semmit sem értek, pedig az ötvenes szám, a ló, amire fogadtam, a fogfájás, minden - minden, ellenem beszél. Szedtem búzát. Add oda a ketreche zárt madaraknak. Nekik nagyobb szükségük van rá, mint egy-két éhező József Attilának. Engem nem visz el a vonat, a volán mögött szöcskék és választóvonalak között tudok dönteni.

A fröccsöntés, a porcelángyár, az agyamban a polcok: teljes valencia, no ekvivalencia. Semmi sem egyenlő. A kivonás és az összeadás végén mégiscsak szorozni kell. Osztani, ilyen időben, és ebben a korban majdhogynem lehetetlen. Jó tudni, hogy a fotonok megtámadják a bőrt, hogy az elektronok hemzsegnek rajta. Elektronhéjakon csúszni el, nem nehéz. Olyan, mint az ellés. A tehén üres fejéből kinéz, barát nőm Antwerpenben semmiskedik, néz, kérdezi,

mi végre a tudás, ha úgyis minden semmit-nem-tudás. A tudós tudatlanság felüti a fejét a mindennapi létben. Belezúgott a pilonokba. Semmit sem mond. Kataton ajkai között mégis megtörik egy búzaszál, gyökér. Valamit elvethetett, amivel most képtelen mit kezdeni, élni. A mosógépet hallgatja, én pedig elveszek a ködben, patáim gyorsasága nem emberi, a gyorsulás idő, faktotum, beleesünk a kútba, összeveszünk, kóboráram, relációk. Jobb lenne élni. Élünk. Elesünk.

Egy kis dombon, hónaljakra írjuk, mit lehetne még tenni, mert egy ember, mivel ember, igencsak emberi, sosem tett meg mindent. Várok. Várok, hogy lecsurranjon ajkáról a méz. Ősz van. Tévét nézünk, zokniban izzad a lábunk. A kandallóban papír, likvidáció. A papír égési foka: a legnagyobb ismeretlen. Konstansok kavarognak a rozsdás ablakok között. A levelek nem mondandók. Megvakarom a fejem és várok. Antwerpenben sétálnak a homoszekszuálok.

Kiesik a szemük. 1400 kilométer távolságból képtelen vagyok megmondani, hogyan is ellik és mit érez a tehén. Dehogynem. Van gyakorlatom azokba a szemekbe nézni, amik távol vannak. Üveggolyók, hülyék, mittudomén. Mégis, a várakozásnak van csak olyan illata, mint a hónaljknak, amikbe írunk. Egy hónapja landolt ugyanebbe a kertbe egy repülő csészealj. Ajkunk: hatvan százalék zsír, hat százalék bőr, a többi: víz. Vízet prédikálunk. Csókol-e?

Nem csókol. Csokit eszik, lógatja a lábát a mólón. A horgászokat nézi. Mert tudja, kifogni azt az egy, bérbe nem kapható halat, egyszerre jelenti az univerzum születését és végét. Kezdetét és halálát. Kesztyűt adok a kezére, neki csak hüvelykujja van. Nem tud gépelni. Gépelni tud, írni nem. A gépzsíros Krisztus csókolja ki a szemét, mert a könyökfordulóban kirepülök. A madarak nem, a szamováár igen. Szemtelen ez az egész. A semmit-nem-tudás. A zűr.

Maga tudja, miről beszélgetünk? Amikor az asztal fele felfordul, de csak a fele, az az ötven százalék, és az ötven százalék, ami utána marad, a számítás, a káposztalepkék a nyírfakazalban, tudja maga, miről szól az ősz? Megrázza fejét. Idővel már a kérdések is kikopnak, mint agyonhordott farmernadrág, a szíve még ráng egyet és elviszi, elviszi, nagyon messzire viszi a szívinfarktus. Fraktálokban, kirakókban, színezőkön hempergünk, avar van és zűr. Semmi más.

Jókat kellene, lehetne enni. De menni kell. Menni ásni és robotolni kell. Már a pszichoanalízis sem fedheti el azt, amit valójában gondolunk. A másik valójában, az én, elvész. Ott ülnek az orrom előtt. Együtt, folyamatosan fegyvert szorongatva a kézben. Félnék egymástól, egymást gépfegyverezik, fegyverezik le. Teljes az önfegyelem. Őt az önfegyelem után ismertem fel. Akkor már nem létezett. Csak élt.

Örökkön-örökké lehetne ragozni ezt. Állapodjunk meg abban, hogy ősz van, én most balatonozok. Ultrarövidhullámon várom, hogy elérjen hozzám az a hang, ami a vödörök között, a kútka árnyékában dühöng, visszhangzik, kondul. Bolond a karom. Kavarog a seb. Durvára őrlött konyhasót keverget a karom. A tehén ellik. Valami sikítás, ordítás, csak egy durva hangos gondolat kell, és megszülnék a hangok.

HEGEDŰS MÁRIA

Válogatás az *Összeszótt éjszaka* (2016) vizuális versciklusból.

amikor új fényt keresnek

szemedben a régiben éppen

pupillára hajol az írisz

a folyó széle a tinta gubanca rebben

és homlokod mögött

ÁZIK A PARÁZS

lejár az álom

elleng a kéz

csak minden második
láz fakasztja fel a tüzet
tejút nem gyűjt partokat
belőlem lüktet a kockacsend
BESZÉLŐBAGOLLYAL ÜZEN SZ
félmondatokat
egy gyors lepedő forgolódik
nem tud elaludni
csomóra rakott redőiben
térdeim elszikráznak

EGY SZÉLTELEN NAPON ELREPÜLSZ

alattad üveghegy

láznev meg összeégett igebeszéd

tűz hoz és tűz visz el

izzaszt és forráz

fénycsőva az ágak között

szemedből csurog

elő a hibbant sárgadinnyeház

málladó napfény üveglő szállás

éppen átbotlanak a léptek

az első küszöbön

ahol a nap a fény

mázsákban heverve fönnakad

Földbe dőf a nyár

RÁM SÜLNEK A RÖGÖK A BOKROK

neked röpül a láng

kiforgatják a kertek

rongyoskodó zsebeiket

ülök a tűzfal égve felejtett

gyúlékony asztalánál

MOST VISSZAMEGYEK A VÁLLALDON

az időben beszélni

tanít egy madár hibbantán

gurul a próteuszi hold csattognak szárnyai

megyek az időben és

nem írom le hogy virulnak a költöző rákok

szétrágják a vizek önnön

mélyüket

csattog a csönd

HEGEDŰS MÁRIA

Válogatás a *Picasso remake* (2017) grafikai sorozatból.

NAGY M. HEDVIG

Digitális fotók, 2017

TRICEPS

Én nem tudtam azt, kérem

Summa alternativae

Éjszaka értékelést írni nagy szívás, különösen egy alternatív fesztiválról, amit már teljesen elfelejtettél. De azért van ilyen – két óra karateedzés és két üveg barna Amstel Bock Bier után kitűnően fog az ember agya, rajta. Kell az a 3500 Ft per flekk, kaviárra és lencsére. Félrészezen és holtfáradtan ugyanúgy érzem magam, mint Szegeden, a hatodik másszínházi fesztén, ahol egy héten át naponta kiadtuk a 8 oldalas *Ex-stasis* fanzint az aktuális előadásokról. Rémisztő rabszolgamunka volt. Közben nem fizettek útiköltséget, egy irodában aludtunk a padlón, nem kaptunk napi egyszeri étkezést, sem honoráriumot a cikkekért, fotókért, korrektúráért, tördelésért, törődésért és más fölöslegességekért, és még a programokra is csak nagy harc után tudtunk bejutni, örülhettünk, hogy élünk: „egy turista mit tehet – örül neki, hogy itt lehet”...

Most itt ülünk Pesten, a Kiskörúton, a Múzeum cukrászda teraszán, zajban és szmogban, habos kávét szűrcsölve, én még egy képviselőfánkot is kihozattam, hiába, ezazélet. Agyalunk, három kritikus és a főszerk, mit lehetne összegezni a színházról mint olyanról, az alternatíváról mint olyanról, és ki ne felejtjük a fesztivált mint olyant. Mindenfajta elméletek fölmerülnek, bágyadtan igyekezzük kategorizálni az előadásokat: magyarok – világok, klasszikusok – kísérletezők, vidámak – borúsak, jók – rosszak, színház – performansz – zene, mifene – tudjazisten, sikertelenül. Kicsapódik végül a veleje: 1) az ítélkezés lehetetlensége, 2) a színház elhanyagolhatósága, 3) az alternativság bizonytalansága. Nézőnk, mint a páholyban. Nem jön a pincér, egyedül dolgozik, kiszolgál és fizettet, ha marad rá ideje, teljesen kivan, most például idegesen telefonál, káromkodni is szokott, ha úgy hozza a kedvetlensége. Én azután megunom és levadászom, kap 30 Ft borralalót, megvetően mosolyog. Elmenőben eszembe jut, milyen volt huszonévesen pincérkedni Angliában, a Clacton-on-Sea-i Butlin's Campben, és kikristályosodik a tétel, amivel e dolgotomat kezdhetném: „A vendégnél nincs utálatosabb állat.” Megfellebbezhetetlen igazság, totális triász: a nézőnél nincs utálatosabb vendég, a pódiumnál nincs utálatosabb korcsma, a színésznél nincs utálatosabb pincér.

Két óra kettő perc, közben megettem egy doboz Geisha Thunfisch Stücke in Pflanzenölt, juhsajttal és paprikával, meg teljes őrlésű gabonából készült, némileg penészes barna kenyérrrel. Ez frissíti az agyműködést, különösen, ha gyötör a kíváncsiság. Kutatom, keresem: mitől *alternatív* egy fesztivál, mi az alternatív? Mert ez érdekel, azon a közhelyen túl, hogy az, ami *más*. Mert vegyünk szemügyre két darab, teljesen egyforma alakú, súlyú, tömegű, keménységű, színű, szagú, ízű trappista sajtot, és mindezek

ellenére tételezzük fel, hogy az egyik mégis *más*. De melyik? Amit igazi trappista szerzetes készített, amiben sajtukucac rág, vagy amit ellopott a holló? Más szempontok szükségeltetnek, valami „minden válasz ugyanott” okosság.

Rákattanok az internetre, azt írják, hogy *alternatív* a '90-es évek ellenkultúrája. Többnyire nincs benne semmi ellenzéki. Valaha, a '70-80-as években, a punkhullám végével azt a fajta zenei kultúrát hívták így, amit elsősorban a főiskolai rádiók terjesztettek. Kulturális jelentése azonban már ekkor is volt: a hippimozgalmak idején az ellenkultúrához tartozó sajtó így írt le minden olyan életstílust, ami kilógott a megszokott keretek közül. Ahogy az éjszakai rádiók rocksztárjai, a R.E.M. vagy a U2 feljutott a hivatalos toplisták élére, az alternatív jelzõt új, nyersebb együttesek örökölték. A Nirvana '91-92-es berobbanása azonban megváltoztatta az öröklõdés rendjét, és az alternatív legalább annyira közismert lett, mint a hiphop vagy a metál. A lemezcégek gyorsan átvették a brand-new irányzatot, a LOLLAPALOOZA-fesztiválok kanonizálták, a reklámszakemberek pedig hamarosan mindent ezzel a szóval hirdettek, amit a fiatal vásárlóközönség nyakába akartak varrni. A kifejezés bekerült

Antonin Artaud: *Théâtre Alfred Jarry* (fotó: Eli Lotar, 1929–30)

a köztudatba, a tömegkultúra ellenzéke pedig a tömegkultúra része lett. Kár volt, kár volt ennyire törekedni, ennyiért. Egyrészt unalmas, másrészt ciki, harmadrészt nincs szetiszfeksõn...

Forgatom a kezemben ezt a Micro Ceramic Museum 0,5 mm (Black) Pent, *fikazöld* múmia van rajta, ha forgatod, végtelen *fikazöld* múmiának látszik. Aha! Ha írsz vele, *kéket* (Blue) fog - a *fekete* toll. Kicsi logikai bukfencel leszögezhetjük, minden alternatív alkotás alapja: a *rotáció*. Ami szakadatlanul önmaga körül forgatja a világot, az mindig más (színû). Kazimir Malevics szuprematista festménye, a *Fekete négyzet* (1915) minden színû és minden sebességû: az ideális létezés eljövendõ távlatát idézi. A nagyon reális Világ érzete után a nagyon funkció nélküli Mûvészet érzetét, amit nem befolyásolnak sem a látszatok, sem gyakorlati szempontok. A *Fekete négyzet* az elsõ az elsõdleges, önmagukban valóságos, nem tükrözõ jellegû mûvek között, és mint ilyen, zérópont. Archimédeszi pont, amin elfordul az emberi pszichében rejtõzõ *alter ego*, és a kozmoszban rejtõzõ fekete lyuk világa is.

E végtelen mozgás *nyugalmi* állapotot hoz létre, a tér/idõben vibráló artefaktum anyagtalán testét, amely a lehetséges jövõben materializálódik. Leonardo négykarú, négy lábú embere (*Vitruvius-tanulmány*,

1490 körül), „a test arányai” magában hordozza ezt a KOZMIKUSSÁG-ot, ezt az egyszerre-mindenhol-létezést. 1977-ben indították útjára, idegen civilizációk felkutatására és informálására a Voyager-1 űrszondát, amelynek rakterében aranyozott rézlemezre vésve a fajunkról készült fotók és hangfelvételek, Bach, Shankar és Bartók zenéje, a Barbie baba és Conan posztere mellett kilótték az űrbe az első *homo alternativus*, a reneszánsz ember képét is.

„A tartományban, ahol nem uralkodik az Idő és a Tér”, dől el a Jövő. Marcel Duchamp nyolcszemű ablaka (*Fresh Widow*, 1920), ahol a „friss özvegy” a falból kiemelt ablak előtt áll és a beláthatatlanba néz. Valójában nincs ott senki, csak a zöld-fekete nyílászáró kortalansága és lehetőség egy optikai lehetetlenségre. Vak ki-látás. Duchamp mint Rose Sélavy „hölgyművész” franciaablaka a fiatalon megözvegyült és valószínűleg szép asszonyoknak emel szobrot. Az ablaküvegek helyén bőr van, amire az „Alaposan megkeféléndő minden nap” mondatot írta rá. Ők még szülhetnek, továbbvihetik az élet végességét. A francia népnyelv a guillotint nevezte özvegynek, „aki” társára vár, és nászuk a halálban teljesül. Ez a harmadik követelmény: VÉLETLEN PILLANTÁS A JÖVŐBE.

Azután a bécsi akcionista Hermann Nitsch, nyakig a belekben. Orgia Misztérium Színháza (1957-1998) és a hatnapos játékok a „kereszténység hagyományainak eredetével és értelmezéseivel” foglalkoznak. Vegyíti a rítus, az ünnep pogány fogalmait; katolikus nyelvet használ; szereplőinek eksztázist és átélést biztosít, nézőinek pedig az érzéki minden eddiginél erősebb jelenlétét. A vér, a belsőségek éppúgy részei, mint a kereszt, a fehér ruha vagy a meztelen emberi test. Szilárd vázú akció. Döbbenet, precizitás. Kimondhatatlan rettenetek és kimondhatatlan áhítatok. Vér és arany, mint Adynál. A SZERTARTÁS.

Nézem a „kegyetlen színház” teoretikusa, az őrült Antonin Artaud viaszceruza-rajzát: foszlott, kockás papíron ákombákomok és irkafirkák: 11 kereszt, 5 Dávid-csillag, 5 lyuk, a többi értelmezhetetlen. *Varázslat Leon Funksért*, 1939. május 8. Nem értem pontosan. Legszívesebben felnagyítottam 24 négyzetméteresre, és a szobám mennyezetére szögezném. Durva planéta ez, nem lehet itt csak úgy viaszceruzával rajzolgatni. „[...] úgy rajzol, mint a másoló, aki pauszt vagy zsírpapírt tesz a lemásolandó kép elé, s az átlátszó felületre rámásolja, ráköveti az alsó (itt: belső) vonalakat. A kép, amit rajzol, benne teljesen kész, katonán mozdulatlanságban áll, kirajzolásra vár, így szabadulhat meg tőle a rajzoló...” (Juszuf, 1997). Ez a megszabadulás – a KARIZMA rettenthetetlen tevékenysége.

Öten vannak, mint a félkezű rabló ujjai, mint a négy evangélista, három testőr, két jin-jang, egy az Isten. Ha rotárod a kozmikusságot, véletlen pillantást vethetsz a jövőbe, és felcsillan a szertartás karizmája. Ha kozmikus pillantást vetsz a vélhető jövőbe, a szertartás karizmatikus rotációba kezd. Ha vétlen pillantást vetsz a jövőbe, a szertartás karizmája rotálja a kozmikusságot. Ha a szertartás karizmatikus rotációja eléri a kozmikusságot, pillantást vethetsz a véletlen jövőbe. Ha létrejön a karizma kozmikus rotációja, a jövőbe pillantás véletlen szertartássá válik. – Ilyen egyszerű ez, kérem.

Budapest, 1998/2017

TÓTH GÁBOR

RAGASZTÓCÍMKÉK, 1974-2017

TÓTH GÁBOR
A MŰVÉSZET AZ ÉLET TÁMASZA
/ALLEGORIKUS SZOBOR/

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS ARTISTS
GO HOME ! GO HOME !

ARTISTS ARTISTS
GO HOME ! GO HOME !

ARTISTS ARTISTS
GO HOME ! GO HOME !

ARTISTS ARTISTS
GO HOME ! GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

ARTISTS
GO HOME !

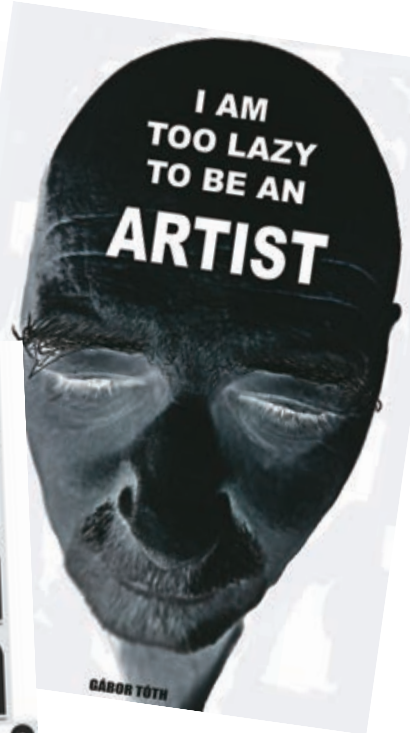
ARTISTS
GO HOME !

**EZ CSAK LÓG
ÉS TE NÉZED**

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**CSAK GONDOLJ RÁM !
ENNYI ÉPP ELÉG A
MŰVÉSZETBŐL !**

TÓTH GÁBOR

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

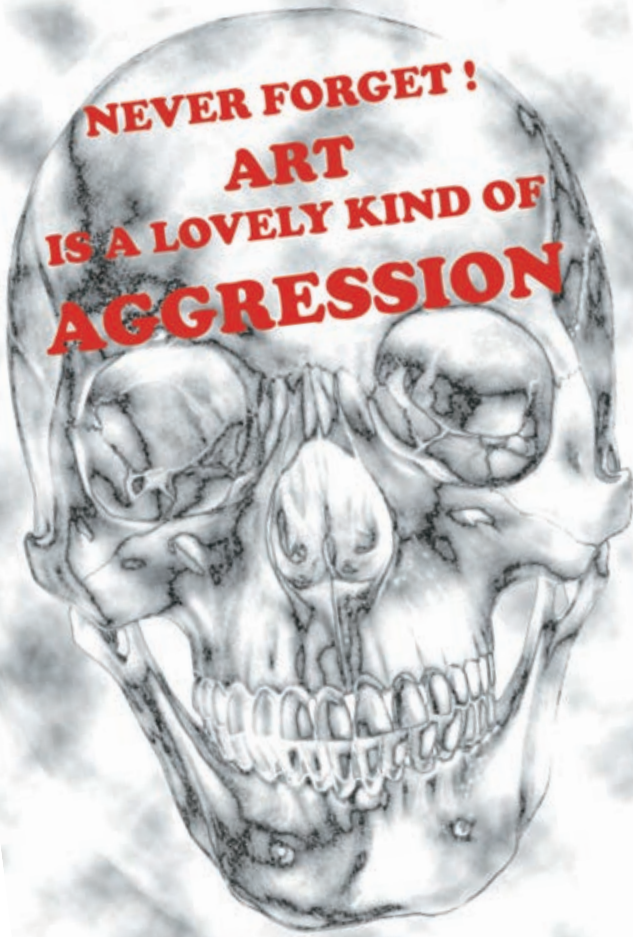
MUST BE LOVED ?
ART
WHO SAID THAT

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

**KI MONDTA HOGY
A MŰVÉSZETET
SZERETNI KELL ?**

...ZOM I
...MŰVÉSZET MUNKÁ.
A MŰVÉSZET
...ZOM I

**NEVER FORGET!
ART
IS A LOVELY KIND OF
AGGRESSION**

ART DOESN'T
CALM ME DOWN
ART DOESN'T
CALM ME DOWN
ART DOESN'T
CALM ME DOWN
ART DOESN'T
CALM ME DOWN

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

Hazucc!
Ez Nemis
Művészet!

ALJAS INDOKBÓL
KÜLÖNÖS KEGYETLENSÉGGEL
ELŐRE ELTERVELTEN
NYERESÉGVÁGYBÓL
ELKÖVETETT
MŰALKOTÁS

TÓTH GÁBOR

ALJAS INDOKBÓL
KÜLÖNÖS KEGYETLENSÉGGEL
ELŐRE ELTERVELTEN
NYERESÉGVÁGYBÓL
ELKÖVETETT
MŰALKOTÁS

TÓTH GÁBOR

EZ EGY
ALJAS INDOKBÓL
KÜLÖNÖS KEGYETLENSÉGGEL
ELŐRE ELTERVELTEN
NYERESÉGVÁGYBÓL
ELKÖVETETT
MŰALKOTÁS

TÓTH GÁBOR

EZ EGY
ALJAS INDOKBÓL
KÜLÖNÖS KEGYETLENSÉGGEL
ELŐRE ELTERVELTEN
NYERESÉGVÁGYBÓL
ELKÖVETETT
MŰALKOTÁS

TÓTH GÁBOR

EZ EGY
ALJAS INDOKBÓL
KÜLÖNÖS KEGYETLENSÉGGEL
ELŐRE ELTERVELTEN
NYERESÉGVÁGYBÓL
ELKÖVETETT
MŰALKOTÁS

TÓTH GÁBOR

EZ EGY
ALJAS INDOKBÓL
KÜLÖNÖS KEGYETLENSÉGGEL
ELŐRE ELTERVELTEN
NYERESÉGVÁGYBÓL
ELKÖVETETT
MŰALKOTÁS

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.

TÓTH GÁBOR

**EZT ÉN IS MEG TUDTAM
VOLNA CSINÁLNI.**

TÓTH GÁBOR

HA MŰVÉSZETTEL
FOGLALKOZTAM VOLNA,
NAGY MŰVÉSZ
LETTEM VOLNA.

TÓTH GÁBOR

HA MŰVÉSZETTEL
FOGLALKOZTAM VOLNA,
NAGY MŰVÉSZ
LETTEM VOLNA.

TÓTH GÁBOR

MŰVÉSZETTEL
FOGLALKOZTAM VOLNA,
NAGY MŰVÉSZ
LETTEM VOLNA.

TÓTH GÁBOR

HA MŰVÉSZETTEL
FOGLALKOZTAM VOLNA,
NAGY MŰVÉSZ
LETTEM VOLNA.

TÓTH GÁBOR

HA MŰVÉSZETTEL
FOGLALKOZTAM VOLNA,
NAGY MŰVÉSZ
LETTEM VOLNA.

TÓTH GÁBOR

SZKÁROSI ENDRE

Sarencoról röviden

Az elmúlt időszakban olyan kiemelkedő géniuszok távoztak az olasz experimentális művészeti színtérről, mint Ugo Carrega,¹ Arrigo Lora-Totino² és most Sarenco, aki Isaia Mabellini néven született 1945-ben a Brescia környéki Vobarnóban. A Milánói Egyetemen folytatta filozófiai tanulmányait, de már tizen-nyolc éves kora óta érdeklődött aktívan a vizuális és kísérleti költészet iránt. Hamar csatlakozott az 1963-ban alakult, kultúrtörténeti jelentőségű Gruppo 70 csoporthoz, amely a vizuális költészet sajátos, a kortárs médianyelveket és technológiákat a költészetbe integráló felfogásával és gyakorlatával jelentős hatást gyakorolt a Secondo Novecento művészetére.

Sarenco számára az alkotás nem pusztán művek létrehozását jelentette, hanem a művészeti tér formálásának gyakorlatát. Így természetes, hogy folyóiratokat (Amodulo, Lotta Poetica, Poesia Visiva) indított, kiadókat (Sarmic, Factotum Art) hozott létre, illetve – főként Bresciában – galériákat (Sincron, Amodulo, Galleria Brescia) nyitott. Ahogyan Luigi Serravalli írja, „Sarenco kezdettől fogva totális jelenségként tekint a művészetre. Vállalkozásai mindig zajos sikert aratnak, jelenléte nyugtalan, gesztusai kiszámíthatatlanok, felkészültsége pedig elképesztően magas szintű.”³ Az experimentális költészeti színtér kiadványokba integrálása végigkísérte tevékeny életét – ő hozta össze például 1988-ban Veronában a *Poesia visiva: 1963–1988: 5 maestri: Ugo Carrega, Stelio Maria Martini, Eugenio Miccini, Lamberto Pignotti, Sarenco* című reprezentatív kiállítást, amelyet fontos kiadvány kísért,⁴ vagy szinte pontosan tíz évvel később, 1998-ban – mely dátum Adriano Spatola halálának a tizedik évfordulóját is jelzi – Mantovában a *Poesia totale. 1897–1997: Dal Colpo di Dadi alla Poesia Visuale* című kiállítást, melynek a címe is a mallarméi műalkotás, a *Kockadobás* megjelenésének centenáriumára utal. Élete utolsó szakaszában is több integratív kiadványt hozott tető alá, így a *Visual Poetry in Italy*, illetve a *Visual Poetry in France* című kis formátumú antológiákat, legutóbb pedig a *Visual Poetry in Europe* című nagyléptékű projekt-antoló-

1 Lásd Magyar Műhely 171. (2015/1.), 22-27.

2 Lásd Magyar Műhely 178. (2016/4.), 48-55.

3 Luigi SERRAVALLI, *Due o tre cose che su di Sarenco = Trento Cinema 1987, incontro internazionali con I film d'autore*, 21 nov - 12. dic, 1987 (Szirmai Anna fordítása).

4 *Poesia Visiva 1963–1988. 5 maestri. Ugo Carrega, Stelio Maria Martini, Eugenio Miccini, Lamberto Pignotti, Sarenco*, Henri Veyrier, 1988.

giát⁵ az *imago mundi* égisze alatt, Luciano Benetton támogatásával.

A kísérleti művészeti tér átjárhatóságának jegyében jelentős filmalkotói tevékenysége is – első filmtervét már 1968-ban megírta, de csak 1984-ben készítette el *Collage* címmel, amelyet aztán a Velencei Filmfesztiválra is meghívtak. További főbb filmes munkái: *In attesa della terza guerra mondiale* [A harmadik világháborúra várva, 1985], *Benvenuto grande cinema* [Isten hozta a nagy moziban, 1987], *Pagana* [Pogány nő, 1988], *Safari* (1990) és *Performance* (1993).

Ennek a sokoldalú alkotói beszédmódnak az az egyik lényeges motivációja, hogy Sarenco – akárcsak egészen másképpen, de Pasolini is – leglényegesebbnek a társadalmi felelősségvállalást és a társadalmi aktivizmust tekintette.

Ezért is rendkívül jellegzetes, sőt szubsztanciális választás, amikor elhíresült folyóiratának a *Lotta Poetica* címet adta, vagy amikor kiadványait nem volt hajlandó a formalizált regisztrációnak (ISBN-szám stb.) alávetni. Megint csak Serravallit idézve: „Sarencot érdekli a költészet és a festészet, de a happening és a performansz is, meg a zene és a költészet összefüggései; legfőképpen pedig az élet átalakulásai, az életmód változásai és a szabályok elleni lázadás, az antikonformizmus. Mindez nem éles szemű és menedzseri szemlétű adminisztrálása saját géniuszának, hanem bátor kísérlet arra, hogy a mindennapi életet egyfajta aktív, lázadó és kreatív szellemben alakítsa át.”

Sarenco kiemelkedő ismertsége, antikonformizmusa olykor – tévesen – olyan látszatot keltett, amely az individualista művészeket szokta övezni. Már a folyóiratok, a galériák, a közös művészeti akciók is azt láttatják, hogy mindezzel szemben épp egy ízig-vérig közösségi szellemű alkotó ember harcol új és új terekért mindannyiunk számára. Életének egyik súlypontját már a nyolcvanas években áthelyezte Kenyába, és kétlaki életet élt Afrika és Brescia-Verona-Salò körzetében. Nagy felfedezése volt a kortárs afrikai művészet, és sokat tett annak kiállításokon, könyvekben való bemutatásáért. Élete utolsó éveiben pedig – még a *Visual Poetry in Europe* előtt – az európai színtér különböző országainak vizuális költészetét bemutató kiadványsorozatba kezdett: az olasz és a francia kötet már napvilágot látott. Jó lenne, ha a sorozat Sarenco szellemében folytatódhatna.

Sarenco Szombathy Bálinttal a *Tisztelet az utolsó költőnek* című performanszban. Spoleto, 1995
Fotó: Fabrizio Garghetti

5 *Visual Poetry in Europe*, imagomundiart.com, Luciano Benetton Collection, 2017.

SZIRMAI ANNA

Lotta Poetica: a militáns költészeti folyóirat (1971–1987)

Isaia Mabellini, művészneven Sarenco 1967-ben – közel száz más művésszel együtt – részt vett az első, később legendássá vált interdiszciplináris költészeti fesztiválon az olasz kisvárosban, Fiumalbóban. Itt találkozott először a belga Paul De Vree munkáival. A következő évben Firenzében személyesen is megismerkedett a két művész, innen datálható hosszú levelezésük és barátságuk.¹ Ebben az időszakban mindketten a saját folyóiratuk megjelenésén dolgoztak – Sarenco az Amodulo (1968–1970)² kiadásával, De Vree pedig egyebek mellett a De Tafelronde (A Kerekasztal) című kísérleti költészeti folyóirattal foglalkozott. Közös érdeklődésükből született meg az elhatározás, hogy szellemi erőforrásaik egyesítésével új, nemzetközi vizuális költészeti orgánumot hívjanak életre: ez lett a *Lotta Poetica*.

A *Lotta Poetica* szerepe sajátos a kísérleti költészeti irányzatokhoz kapcsolódó periodikák között. A politikai elköteleződés a kezdetektől jelen van a lapban, de az évek során árnyaltabbá váltak a hangulatok.³ Az aktivista szellem a politikai kiáltványként megfogalmazott költői hitvallásokban is érzékelhető, egyes elemzők szerint a *Lotta Poetica* egyenesen hadüzeneteket közlő, anarchista kiadvány.⁴ A leghosszabb ideig létező avantgárd folyóiratként a lap három sorozatban jelent meg,⁵ mindhárom (eltérő összetételben) költők, művészek szerkesztették. A korszak más folyóiratainál szokásos, irodalmárokból, irodalomtudósokból vagy professzorokból álló szerkesztőbizottsági struktúrához képest ez is újításnak számított.⁶ A lazább szerkezet a lapot az ötvenes évekbeli, nyíltan militáns művészeti kiadványokhoz

- 1 *Intervista a Sarenco. Esperienza di Lotta Poetica* = Melania GAZZOTTI – Nicole ZANOLETTI, *Omaggio a Lotta Poetica – 74 artista e una rivista*, Edizioni Berardelli, Brescia, 2009, 131.
- 2 Arrigo Lora Totino 1966-ban megjelent Modulo című lapja egyetlen számot ért meg, amely a konkrét költészet nemzetközi antológiaként vált értékes forrássá Max Bense, Gillo Dorfles, Heinz Gappmayr, Eugen Gomringer, Decio Pignatari, Augusto és Haroldo De Campos munkáinak közlésével.
- 3 Patrizio PETERLINI, *Sono sempre stato costretto a creare scandali per spiegare me stesso. Sarenco il guerrigliero*, Utsanga.it 2015 augusztus, <https://www.utsanga.it/peterlini-sarenco-il-guerrigliero/>.
- 4 Lásd *Uo*.
- 5 Az első sorozat 1971 júniusa és 1975 júniusa között; a második 1982 januárja és 1984 augusztusa között; a harmadik pedig 1987. január–november között.
- 6 Martina CORGNATI, *Il caso „Lotta Poetica”, Catalogo della mostra 1897–1997. Dal colpo di dadi alla poesia visuale*, Palazzo della Ragione Mantova, a cura di Enrico Mascelloni e Sarenco, Adriano Parise Editore, 1997, 107.

(*Il gesto* [A Gesztus], 1959; *Ersitica*, 1956; Potlatch,⁷ 1954–57) is kapcsolja. A Lotta Poetica címevel is egyértelműen utal a parlamenten kívüli baloldal (*sinistra extraparlamentare*) Lotta Continua (Állandó harc) nevű mozgalmára, az alapító szerkesztők a későbbi sorozatokban is megtartották a határozott kísérleti-aktivista irányt. A Lotta Poetica elsődleges feladatának tekintette, hogy nemzetközi szerkesztőgárda és közreműködők segítségével a verbovizuális kísérletek hivatalos orgánuma legyen – nem csak Olaszországban.⁸ A külföldi szerzők írásait gyakran eredeti nyelven – a nemzetköziség (és a takarékoság⁹) jegyében fordítás nélkül közölték.¹⁰ Eredeti műalkotások, fotódokumentációk és tájékoztató anyagok jelentek meg a lapban a kísérleti irányzatokhoz köthető művekről, kiállításokról, eseményekről. Bemutatkozott többek között Luciano Ori, Lucia Marcucci, Jean-François Bory, Alain Arias-Misson és Herman Damen, Jochen Gerz, Ben Vautier, Nicholas Zurbrugg, Henri Chopin, Jiří Valoch, Tim Ulrichs, Klaus Groh, Takahashi Shoachiro, Clemente Padín, Edgardo Antonio Vigo és Szombathy Bálint is, akinek két számban is szerepeltek munkái – köztük az 1972-ben Budapesten megvalósult Lenin-akció fotódokumentációja.¹¹

Egy kortárs, szintén költészeti kísérletekkel foglalkozó csoport, a Lamberto Pignotti és Eugenio Miccini nevéhez köthető Gruppo 70 tömegmédiára iránti érdeklődésével egyidejűleg a Lotta Poetica egész működése alatt határozottan elzárkózott bármiféle külső reklám közlésétől (a lap köréhez tartozó eseményeket, kiadványokat kivéve).¹² A szintén akkoriban induló Flash Art önmagát a művészeti intézményrendszer aktív szereplőjeként láttatta, a hagyományos művészeti folyóiratok szabályainak megfelelően írásokat közölt művészekről, művészekről és kritikusoktól, és befogadott hirdetések is. A Lotta Poetica ezzel szemben az első számoktól fogva önmagát nem kizárólag művészeti folyóiratként definiálta, hanem aktivista szellemiségű művészeti-költészeti hozzáállás jellemezte, a forradalmi művészeti kezdeményezéseket politikai állásfoglalásként mutatva be,¹³ így a művészeti lap imázsa helyett totális kulturális-politikai-ideológiai hadviselést folytatott, műfajokon átívelő eszközökkel. Az első szám szerkesztői üzenetében Sarenco kijelentette: „A *Lotta Poetica* cím jelzi célunk melletti elköteleződésünket, mint költők és művészek két fronton folytatunk állandó harcot: a) nyelvi szinten a polgári társadalom kulturális struktúráinak lebontásáért, b) politikai szinten a munkásosztály és a diákmozgalmak avantgárd törekvéseinek

7 Potlatch „bollettino d'informazione dell'Internazionale lettrista”. A nemzetközi lettrista mozgalom tájékoztatójaként megjelenő lap címét az észak-amerikai indiánok ajándékozási szertartásától kölcsönzi. A Potlatch lapszámaint ingyenesen postázták az érdeklődő olvasók címére. Lásd http://www.arteideologia.it/10-Altre%20storie%20Home/Debord_Potlatch.html.

8 Patrizio PETERLINI, *Paul De Vree in Italia: Lotta Poetica e Factotum Art*, Intervento al Symposium over Paul de Vree (1909–1982) onder de titel PAUL DE VREE: POSITIES TUSSEN POËZIE, PLASTISCHE KUNST & PERFORMANCE, Antwerpen, 2012.

9 GAZZOTTI-ZANOLETTI, *I. m.*, 130.

10 *Uo.*, 11.

11 SZOMBATHY Bálint, *Lenin Budapesten* (1972. május 1.), *Lotta Poetica* 13–14. (1972. giugno-luglio), 15; SZOMBATHY Bálint, *Bauhaus*, *Lotta Poetica* 15–16. (1972. agosto-settembre), 3.

12 GAZZOTTI-ZANOLETTI, *I. m.*, 11.

13 *Uo.*

támogatásáért.”¹⁴ Sarenco a második számban még tovább ment: „avantgárd művészeti törekvéseink lényegileg avantgárd politikai törekvések”.¹⁵ A politikai elkötelezettség konkrét művekben is megnyilatkozik: Sarenco „poesia pubblica - poesia politica”-nak (közköltészet - politikai költészet) nevezi¹⁶ a nyíltan politikai tartalmú műveit, ilyen például az emblemikus *Licenza poetica* sorozat (1971).

A művészetkritikát a Lotta Poetica a társadalmi-politikai állásfoglalás eszközeként utasította el.¹⁷ Elméletük szerint a kritikai tevékenység felesleges, a kultúra másodrendű értelmiségiek szolgálatása, a művészetet (és a költészetet) nem szükséges „lefordítani” a közönség számára, a mű maga az értelmezés, nyelv és metanyelv egyszerre. A kritika ezzel szemben semlegesíti, *elsilányítja* a művészet forradalmi üzenetét.¹⁸ Ez a radikális ellenállás főleg az első sorozatra jellemző, amelyben a kritikus szerepe ellen tiltakozott a lap, később pedig konkrét személyek fellépését is kritizálták; aztán a második sorozatra (amely hét év szünet után, 1982-ben indul újra) már csökkent a felforgató hevület. Némileg megszélidült a lap, Sarenco ekkor már egyedül vezette a szerkesztőséget, majd a két szám erejéig megjelenő harmadik sorozat alatt

14 SARENCO, *Editoriale*, Lotta Poetica 1. (1971).

15 SARENCO, *Avanguardia artistica, avanguardia rivoluzionario*, Lotta Poetica 2. (1971).

16 GAZZOTTI-ZANOLETTI, *I. m.*, 6.

17 *Uo.*, 11.

18 *Uo.*

csatlakozott hozzá Eugenio Miccini.¹⁹ Ekkor már közöltek kritikákat is, kiszélesedett az érdeklődési kör: költészet és vizuális költészet mellett képzőművészettel, a szürrealizmus, a bécsi akcionizmus, a szituacionizmus és a futurizmus kérdéseivel is foglalkozott a lap. Ebben a körben jelent meg többek között Rosanna Apicella többrészes tanulmánya a vizuális költészet elméleti hátteréről és társadalmi jelentőségéről.²⁰

A lap első 12 számának látványvilága is kiemeli a radikális álláspontot: a borítón Gianni Bertini²¹ látható, amint „fegyvert fog” a nézőre. Eredetileg De Vree és Sarenco a szintén festő Enrico Baj közreműködésére számított, de ő nem értett egyet az induló lap szellemiségével, különösen a címet kifogásolta, *Lotta* (harc) helyett a *Pace poetica* (költői béke) mellett érvelt. Ezért inkább Bertinit választották.²²

A militáns megközelítés a tartalomban is érvényesült: a konceptuális művészetet plágiummal vádoló írás²³ mellett egy, a velencei biennálé elleni kiállást jelentő írást is közölt a lap. A *Lotta Poetica* 1972-ben került kapcsolatba a Velencei Biennálé eseményeivel: a biennálé szervezői meghívták a vizuális költők egy csoportját, köztük Sarenco-t is, hogy szerepeljen a „libro come luogo di ricerca” (a könyv mint kísérleti terep) című, verbovizuális kísérletekkel foglalkozó szekcióban. A megkeresésére a *Lotta Poetica* szerkesztője egy biennálé-ellenes kiáltvánnyal²⁴ válaszolt. Az eset nagy vitát kavart, a magát az olasz kísérleti költészet képviselőjének tekintő *Lotta Poetica* az elüzletiesedett művészeti piac és a Poesia Visiva műfaji önállóságának megkérdőjelezése ellen lépett fel. A kiáltvány a vizuális költészet politikai kifejezési lehetőségének leszűkítésével, egyenesen cenzúrával vádolja a nemzetközi kiállítás szervezőit (és Renato Barillit, a szekció kurátorát²⁵).

A *Lotta Poetica* három sorozata – az utolsó szám 1987-ben jelent meg – a verbovizuális kísérletek és a '68-as gyökerű politikai aktivizmus szellemiségének összekapcsolására törekedett. A hetvenes évek mozgalmár-lelkesedése után is megmaradt a lap elköteleződése az experimentális költészet iránt, bár annak lendülete idővel csökkent. Sarenco – néhol vitatott – fordulatokban gazdag életművéből a *Lotta Poetica* két évtizedet és kontinenseket átívelő története önálló műként emelkedik ki.

19 *Uo.*

20 Rosanna Apicella programszerű írásának (*Proposta per un decennio* [Javaslat egy évtizedre]) két teljes duplaszámot szentelt a szerkesztőség: *Lotta Poetica* 28–29., 30–31., emellett a szerző más, rövidebb tanulmányai is megjelentek: *La poesia visiva come fine di un equivoco* [A vizuális költészet mint egy félreértés feloldása], *Lotta Poetica* 17–18–19. (1972); *La poesia internazionale dalla monoglossia alla praxiglossia* [A nemzetközi költészet a monoglossziától a „praxiglossziáig”], *Lotta Poetica* 20–21–22. (1973).

21 Az eredetileg festő Bertini az első sorozat számaiban volt közreműködő, majd a vizuális költészeti érdeklődés hangsúlyos jelenléte miatt eltávolodott a laptól, lásd GAZZOTTI-ZANOLETTI, *I. m.*, 8.

22 *Intervista a Sarenco*, 130.

23 SARENCO – GIANNI BERTINI, „*poesia visiva e conceptual art / un plagio ben organizzato*”, *Lotta Poetica* 6. (1971), 16–17.

24 „*No alla Biennale di Venezia*”, *Lotta Poetica* 11. (1972. április), 3.

25 Sarenco mégis megbékélt a biennáléval, s később három alkalommal szerepelt a velencei kiállításon (1986, 2001, 2011).

LÁNG ESZTER

A jelen összekapcsolása a múlttal

*(iKonok 2.0 - Krnács Ágota kiállítása a b24 Galériában, Debrecen,
2017. október 12. - október 28.)*

Krnács Ágota a Tiszántúli Református Egyházkerület és Debrecen Önkormányzata által kiírt *Reformáció 500* grafikai pályázat és kiállítás díjazottjaként kapott kiállításra meghívást a b24 Galériába, de nem először találkozhatunk vele Debrecenben, hiszen tavaly a Modem projektje egyik pályázójaként is igen szép, mintegy 6 négyzetméteres grafikai munkát készített.

Ágota munkásságát évek óta módomban áll figyelemmel kísérni, mivel a Magyar Elektrográfiai Társaság keretében számos projektben, kiállításon működünk együtt.

Krnács Ágota munkái az utóbbi időszakban főleg elektrokollázsok, nyomatok, melyek nagy felbontásban pigment bázisú, fakulásmentes festékekkel archiv, savmentes alapanyagokra készülnek. Sok köztük az úgynevezett *risograph print*, én úgy nevezem, *rizográfia*. A rizográfiánál a nyomtatás környezetbarát, gazdaságos módon történik. A folyamat hasonló a szitanyomáshoz, de reprodukálja is az eredeti példányt, akárcsak a fénymásológép.

Szóljunk tehát néhány szót a művek technikájáról. Képeinek létrehozásához digitális eszközöket használ, a fényképezőgéptől a szkennorig és a komputerig, különféle képalkotó programokig. Ma már többé-kevésbé elfogadott eszközökről van tehát szó. Hangsúlyoznám, hogy „egy műnek a lelke, a humánuma nem attól függ, hogy milyen technikai apparátussal hozták létre, hanem az apparátust kezelő ember magatartásától. Nem akkor vannak például nagy érzelmek egy műben, ha nagy érzelmekkel készült, hanem ha tudjuk, mit kell csinálni ahhoz, hogy nagy érzelmeket váltson ki” (Lantos Ferenc). S nem akkor vannak nagy kontrasztok egy képen, ha tele vagyunk ellentmondással, hanem ha képesek vagyunk úgy alkalmazni az eszközöket és ismereteinket, hogy segítségükkel ki tudjuk váltani azt a hatást, amelyet szeretnénk. Persze arra mindenképpen ügyelni kell, hogy minden eszközt a saját természetének megfelelően használjunk, és ne akarjunk „olyan, mintha” eredményeket produkálni. Persze lehet festeni is komputerrel, s jól, ma már minden megvan hozzá. Ahogyan teszi ezt például a Párizsban élő, de mostanában sokat itthon tartózkodó Ázbej Kristóf vagy a fiatal debreceni kísérletező, Szénási Bence. A technikai lehetőségekkel azonban vissza is lehet élni, és némelyek vissza is élnek. Magam is ismerek olyan művészt, aki vászonra nyomott, komputerrel készített festményei alá kiállításon azt írta, hogy akril/vászon. De ez csak ahhoz vezet, hogy esetleg maga a technika veszt el a becsületét. Azonban nem jelenti azt, hogy a technikából nem kell mindent „kipréselni”, amit csak lehet. Ám ez minden eszközre vonatkoztatható.

Krnács Ágota munkái mesterséges kapcsolatot teremtenek különböző korok és kultúrák között, olyan, némiképp bizarr világot kínálva, amelynek valóságátlen határai között a befogadó elbizonytalanodik, zavarba jön. E hatást az alkotó úgy éri el, hogy a klasszikus festészeti elődök ismert munkáinak részleteit, képzőművészeti ikonjait, archetípusait napjaink valóságának profán, hétköznapi, esetenként ingerszegény, lehangoló környezetébe helyezi (például a *Bukott angyal* című kép), ahol a múltbeli, gyakran idealizált történések, történetek a jelen valóságával keverednek: az eredeti jelentés módosul, új jelentéstartalmak jönnek létre, a tér- és időbeli határok összemosódnak, azt sugallva, hogy e valóságátlen világban minden megtörténhet. *Házigazda* és *Váratlan vendég* című képein például Dürer két önarcképét használja fel, az elsőt egy mai fiatalemberként rezignált, ámde feszült, várakozó tartásban ül egy mai, egyszerű lakásban, amelynek fő eleme egy szobaantennával felszerelt televízió. A másik kép a férfit már a könyvespolc előtt láttatja laza pózban, otthonosan, pulóverben, rövidnadrágos lábait kényelmesen egymásra vetve, kezében kis dobozzal, talán valamit, bonbont (?) eszeget belőle. Az *Angyali üdvözlés* helyszíne egy orvosi rendelőintézet váróterme lesz.

Krnács munkáinak értelmezéséhez nem árt, ha rendelkezünk némi kultúr-, illetve művészettörténeti, bibliai, történelmi ismeretekkel. A *livadiai kérdés* című munkájánál tudnunk kell, hogy a jaltai szerződés a Livadia palotában kötött, a *Via dolorosa* című sorozata pedig 1956 emlékére készült, de ugyanakkor aktualitása is van, hiszen a romos épületek látásakor kinek ne jutna eszébe a szíriai helyzet.

Egyébként a jelen összekapcsolása a múlttal, azaz az idő megragadása régóta foglalkoztatja a művészeket. Elég csak a futuristákra gondolni - hogy ne menjünk messzebb az időben -, például az olasz Giacomo Ballának *A motorbicikli sebessége* című munkájára, vagy a még ismertebb Marcel Duchamp-műre, a *Lépcsőn lemenő aktra*. Valami ilyet látunk Krnács Ágota videóinstallációján, amely saját önportrójából készült. Lassan bemozduló videót vetít áttetsző (takaró) fóliákra, amelyeket egymás mögött

Angyali üdvözlés

helyezett el. A videó mindegyiken látszódik ugyan, de a fóliák különböző kis bemozdulásaitól az egész látvány kicsit homályossá, sejtelmessé válik. Az önarckép, mai szóval élve: szelfi egyébként hosszabb ideje foglalkoztatja. Tavaly a Kulteren jelentek meg például azok a digitális technika segítségével átalakított pózolás szelfik, amelyeken ismert celebnők, Zimány Linda, Sarka Kata, Tatár Csilla, Rogán Cecília és Vajna Tímea kezébe varázsolta oda Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Ady Endre, Kassák Lajos, Katona József, Hamvas Béla és József Attila köteteit. Szokatlan párosítás, nemde?

Ebből is láthatjuk, hogy Ágotánál ötletekből nincs hiány. Az előbb említett videómunkáján, ahol saját portréjával operál, azt szuggerálja, hogy amikor szelfit készítünk magunkról és kiteszük a világhálóra, az „olyan, mintha magunkat gúzsba kötve feszítenénk keresztre” - ez utóbbi félmondat a művésztől származik; vagy, ahogyan magam gondolom, olyan, mintha magunkat önkéntesen állítanánk pellengérré. Ágota tehát egyfajta emberábrázolásként, sőt ha nagyon profánok akarunk lenni, egyfajta Krisztus-ábrázolásként fogja fel az ilyen szelfiket, önkéntes szenvedés vállalásaként, ellentétben azzal, amit a netre feltett szelfik tulajdonosai gondolnak magukról.

Summa summarum, egy nagyon modern, fiatalos, gondolatokat ébresztő kiállítást láthatunk, s egy fiatal képzőművész következetes életútjának lehetünk tanúi.

BAJI MIKLÓS ZOLTÁN

„Kékben úszó keserű mandula illat lenyomatok”

Gondolatok Simon Debóra Eszter és Horváth Ádám

Cyanic című békéscsabai kiállításáról,

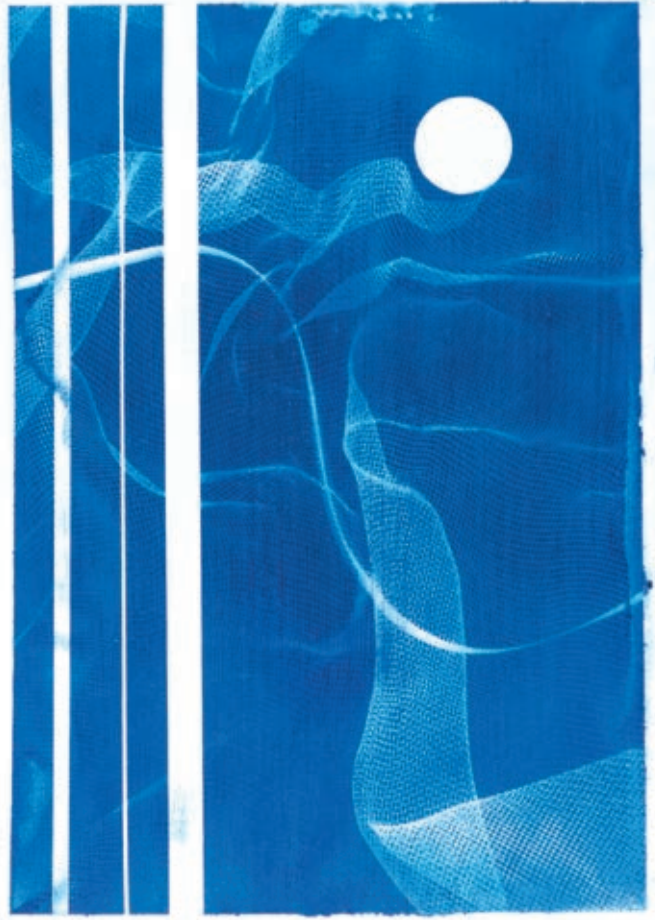
Szlovák Kultúra Háza, Békéscsaba, 2017. november 10. – december 23.

Több kiindulási pont is felvetődik, amikor próbálunk belekezdeni Simon Debóra Eszter és Horváth Ádám Békéscsabán a Szlovák Kultúra Házában látható Cyanic című kiállításnak értelmező bemutatásához. Az egyik, start-origó lehetne a fiatal alkotók bemutatása. Azután következhetne, annak boncolgatása, hogy miért fontos az, hogy létrejöhetett ez a kiállítás sorozat. Végül kifejthetnénk: Van két fiatal alkotó, akik párt alkotva a magán és a műteremtési életben is, éveken át art-alkímiai kísérleteket folytatva létrehozott egy egységes kiállítási anyagot, amely közül leginkább a címek, névvel ellátott címkék adnak útmutatást ahhoz, hogy melyiket, melyikőjük teremtette. Kétségtelen, hogy a bemutatott képanyag egységes. Olyan érzése támadhat a szemlélőnek, mintha egyetlen, de több képkockából összeálló násztánc, képi ölekezés, eggyé válás történe a szemünk előtt, amely kiemel bennünket a profán időből.

Simon Debóra Eszter 1989. született Békéscsabán, szakirányú tanulmányokat végzett a Békéscsabai Evangélikus Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola festő szakán, majd 2008-ban felvételt nyert a Magyar Képzőművészeti Egyetem festőművész szakára. Az egyetemen Nagy Gábor, Gaál József, Kósa János, Wechter Ákos és Chilf Mária voltak a mesterei, 2013-ban szerzett festőművész diplomát. Ezt követően elvégezte az Egyetem Képzőművész-tanár szakát. Felsőfokú tanulmányait befejezván úgy döntött, hogy visszaköltözik szülővárosába Békéscsabára és az önálló művészeti tevékenysége mellett tanári állást vállalva próbálja biztosítani megélhetését. Jelenleg a volt közép iskolájában tanít.

Párja, Horváth Ádám 1987-ben szintén Békés Megyében, a Viharsarokban született Gyula városában. Középiskola tanulmányait ő is a békéscsabai Evangélikus Művészeti Szakközépiskolában végezte, grafikai szakon, majd a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán Látványtervezőnek tanult, ahol 2010-ben végzett. Dolgozott Budapesten a filmes iparban, majd ő is visszaköltözött Békéscsabára, jelenleg egy békéscsabai székhelyű országos céghálózat grafikusa. Mind ketten egyénileg és közösen is több csoportos kiállításon szerepeltek s egyéni tárlatokon is bemutatták munkáikat, az egyetemek elvégzését követően főként lakóhelyükön, Békéscsabán.

Békéscsaba olyan, mint egy Kulturális Bermuda Háromszög (KBH), visszamenőleg is elmondható róla, hogy zajló életük idejében nem igazán becsüli meg tehetséges szülőtteit.

Horváth Ádám

A Bárka folyóirat 2015/4-es számában Szilágyi András művészeti író *A „viharsarki nyers képzőművészet” esztétikai mineműsége és sajátosságai* című írásában kibontja ezt a témát. Szemléltetésként idézek néhány sort művéből: „Békéscsaba, ez a város, úgy veszti el saját képzőművészeti karakterét, hogy ‘észre sem veszi’. Lipták Pál (1922–2007) békéscsabai festőművész ezt a folyamatot a következőképp jellemezte: Aki Békéscsabáról elszármazik, az sokra vihethi. Aki máshonnan jön ide: az is. Aki azonban itt született és itt is maradt, vagy ide jön vissza, az általában még annyira sem viszi, hogy a nevét ismerjék vagy a foglalkozását...”

A másik probléma, ahogy a fiatal alkotók elszakadnak a fővárostól, észrevétlenül, fokozatosan kikerülnek a szakmai látótérből.

Békéscsabán jelenleg nincs valódi alkotói közösség, műhely. Erre az ürre éreztünk rá, amikor kezdeményeztük a *Fiatalkorú Tehetségek a Szlovák Kultúra Házában* című kiállítás-sorozatot, ahová olyan felső-fokú tanulmányaikat befejezett alkotókat hívtunk meg, akik életvitel szerűen visszaköltöztek Békéscsabára. Célunk, hogy a fiatal alkotók a megnyitáson beszélgetve megismerjék egymás műveit és egymást. A soro-

Horváth Ádám

a léten túli szépség megjelenését érzékelhetjük. Olyan szürrealizmust, amely nem formai elemeket, hanem lelki rezdüléseket olvaszt össze. Az egykor élő tájak, fotón rögzített röntgenképszerű átiratai, csak úgy, mint a virágok, madártollak fotógrammái egy valamikori élettel teli világ, időből kiragadott, fixált, az „öröklétbe tartósított létkép-mintáinak” tűnnek. Nem valós időt látunk, egy léten túli víziót, egy egykor létezett élő bolygó intim emlékképeit. Továbbgondolási lehetőséget és egyben feloldást adnak, Simon Debóra Eszter mandala kompozíciói, amelyek a ciánkék alapélményt megtartva, vagy arra utalva cianotípiával készült kép elemeket és természetes anyag, a kendermadzag applikálásával léptetnek ki bennünket a kozmikus szférába, térbe, amely lépték szintén kiragad bennünket, valóságnak hitt történelmi időnkől.

Bízunk benne, hogy Simon Debóra Eszter és társa-alkotótársa Horváth Ádám nem simul be a vidéki, lehúzó atmoszférába, nem nyeli el őket a Viharsarki Szellemi Bermuda Háromszög, (VSZBH) és egyre több lehetőséget kapnak a permvidéken kívül is, Budapesten, Magyarországon és külföldön is műveik bemutatására.

zatba meghívott művészeket kapcsolataink révén próbáljuk más városokban, országokban is bemutatni, reménykedve abban, hogy előbb utóbb szellemi társként is megtalálják egymást!

Simon Debóra Eszter és Horvát Ádám különleges, úgynevezett cianotípiá technikával készült műveiből rendezett kiállítást megnézte Mira Marincas a romániai Sapiantia EMTE Filmművész, Fotóművész, Média Szak adjunktusa és ezek után meghívta őket az egyetem kiállítótermébe egy bemutatkozásra.

A tárlaton tájak, növények, madártollak lenyomatai, valamint geometrikus formák, kompozíciók, láthatók, de a technika, a „cianotípiá nyelvezetére” átírva, roncsolva, újraértelmezve. Mint már fent említettük több évi kísérletezés: a vas-ammon-citrát és vörös vérlúgsó keverékből álló emulzió, keverési és konzisztens módzataival, a hordozó anyagok, papírok, vásznak tűrőképességével, a napfény és UV fényes expozíciós idők erősségével, hosszával történő alkímiai vizsgálódás eredményezi a művek különleges kékes auráját. Ez a technika, mint láthatjuk, tökéletesen szolgálja a tartalom felszínre kerülését. A művek hatása alatt időtlenséget, valóság-bizonytalanságot, álm-képzalégszerű,

HASADÁSOK, BELSŐ KÉP-TEREK, NÖVÉNYI EMBEREK...

Zirczi Judit Szabad szemmel láthatóan
címmű kiállításához
Magyar Műhely Galéria, Budapest, 2017.
06. 21. - 07. 07.

Egymásba nőző létezésformák.

Ártér-magányban, odvakba rejtőző, leégett fa-matuzsálemek nyitott mellkasába, tátogó gyomor-rendszerébe gyakran beköltöző gyermek (is) voltam. A Kubikok ősfaszörnyeinek amorfi alakzatai, kérgi között... Megperzselt erdők, beteg ligetek újjászületését, átváltozását, nádasokban, mocsaras kigőzölgések párái mögött, földalatti járatokban megbúvó, nyüzött-meztelen toportyán-ember-sakál-jelenéseket is megismerhettem...

A kiszolgáltatott, a beavatkozó, a beavatottal (újabb beavatkozóval) egybenőve, önrejtőzésben, keresésben, a lehetséges felmutatások csöndes útját, göcsörtös-tövises terméseit lélegezve: alkot.

Egybenövés-képzeltetések, éltető szorongás, nyitott szorongás, melankolikus expresszivitás és fokozott kíváncsiság...

Zirczi Judit festőművész szellemi világa is hasonlóan lélegzik. A hétköznapi töredékeket, a jelenségek külső-belső világát változtatja, formázza kép-költészeti „objektteké”, de mindinkább: műalkotásokká.

Archaikus és futurisztikus világ-részek, elméleti-érzelmi síkok találkozása, egymásba-érése. Kép, kép, imágó. Képtelen kép-lelet. A képzelet mögé vetített, rezonáló tetemek, leletek. Feltámasztott, delejezett valóság-összefolyások, tintába mártott, daturában, tinktúrában érlelt reminiscenciák, személyes történet-folyamok...

Faemberangyal zokog... Majd a nádas zizegő-sustorgó-remegő kórusa is rázendít. Belső, „tájmisztikus” kompozíciók, zenéken inneni szimfónia-részletek, kiforrott, csöndes-dinamikus tanulmányok...

A sziklás tengerparti fél-szigeten, a kövek között, a tűző napon alszik a kimerültségtől ájult festő. Két kislány figyeli őt. Apró rángások, álom-hasonmások, (r)évülések... Az egyik kislány most kortalan dáma. Megrázkodik: már fácánszerű, óriási fajdkakas, örült páva, majd ismét kislány. Bokáig érő haj-indái arcába, meztelen testére, húsába, erezetébe nőnek... A fajdkakas a festő-

höz lép, alvó arcát csipkedi s egyre nagyobb darabokat tép ki belőle... Csíp és csíp és csíp. Fekete vér bugygyan ki a sebből. Csííp! Fekete vér-gyöngyök buggyanak elő... A festő lassan felébred, fájdalmat nem érez, ismeretlen, kevert lényekkel álmódott. Arca felismerhetetlen. Ábrázata: roncsolt húscafatok és kőzetminták keveréke.

Két kislány sétál arra, az egyik felismeri az apját, megtorpan, a másik lány rezzenetlen, elvonszolja a hűgát, lassítva fordulnak (el)...

Faemberangyal zokog. Emberfadémon kong, morog...

A festő még kimerült. Otthon család várja, ám elrejtőzik, és a hasadékokkal, repedésekkel teli tükörbe nézve: *Kortársainak* absztrahált kép-boncolásait látja. Réteges-zaklatott rajzolódások, melyekben többek között Zirczi Judit és Krizbai Aleksz enigmatikus tájrészletekkel, hegyek közeteivel egybenőtt alakjai, *Arcai* is megjelennek. Ismét megnyugszik. Mindezt tovább kell folytatni. Irány az újabb ismerős-ismeretlen, akár a belső külsőségek, vagy a belsőségek belsejénél is belsőbb, mélyebb, az egyszerre mitikus és futurisztikus táj-látomások!

Az erőműveknél, a sugárzás-foltos, vegyszerektől zavaros tereken gyermekek játszanak. Ülve és állva is elalsza-

nak, kómába kerülnek, talán meditálnak. Mindennapos játék- és alkotótereik: a rideg veszélyt sikító hasadékok, a titokzatos tükröződések, a káprázatok, az alfa-állapotok világa... A közelben, beteg-kék és hélium-lila kódok mögött Derek Jarman üldögél - és *Kék* filmjét forgatja (újra). Atom-fertőzött talajon tenyésztett különleges virágok között ül - és (a néző szerint utoljára) a kamerába mosolyog...

Intermezzo:

Ha sárga szemüvegen át nézzük - és vizsgáljuk az atomerómű-közeli ezredvégi (metafizikus?) Kertet: láthatjuk a nagyfeszültség tövises-rozsdás, dermedt-vörösesben sercegő költészetét (is). Devíáns, metaforikus (?) kaktusz-félék, gyiloktűkkel sűrűn fölverteztett kórók, szilánkos gaz-ákombákomok sajátságos „almanachjába” tekinthetünk be... E könyvkert-káosz tudatos és utalásokon, sejtelmeken túli soraiban, labirintus-részleteiben a vérpipacsok, mint lehullott könny-szirmok: pompásan meggyötört, fekete mag-szemekkel meredő, mégis ingatag könyvjelző-rezonanciák...

Meg- meggyulladnak a melankolikus csipkék - s a tompa-hervatag narancs is vibrálni kezd...

Ám („most”) tüdő-beteg-lila, opálos szemüvegen át: a kökényszemek ködösen csordulnak, a pára-izzadság csak fénytört káprázat. Ametiszt-, topáz- s achát-ingenciák lekonyult szárazon függenek, kókadt szirmaikból por és homokszemcse szítal a vasreszelék-kékes talaj (írész-bársonyt óhajtó) szürke-tehetetlen, monológokkal taposott takarójára... -

„Így”: fölhorzolt, hó-szántotta, tarkó-barázdát analizál a (kertész fertőzött fiára fixált) sugárkezelt üveglencse, s az idegen: idegeket gyomláló türelem...

Neon-kék, higany-kék porszemcsék, fénytűvel tetovált szembogár-erecskék; úszó lebeny-foltok, mikro-mozsatok; kék, kék, híg tinta-kék, kék, KÉK, kék... Ám ez már (talán - és ismét): Derek Jarman *kertje*...

*

A festőnő: gyermek és kortalan hölgy, táj-tér-dimenziók metamorfózisa, feltárásoknak közvetítője is egyben. Kép-költészet: lírikus expresszív, érzéki, néhol vulkanikus-geometrikus, de a letisztult *Képtár*-tereket is szívesen magáénak tudhatja... Zirczi Judit a *Fénylépők Társaságának*, illetve a *Kapuk és Szín-terápiák Álomfejtő Ön-fejlesztő* csoportjának is azonos értékű tagja.

Izzó foltok, üregek, azonosíthatatlan lepedék-tócsák, masszaserű talaj-nyílások, szakadékok, *dimenzionális* átjárásokat sejtető vér-sár-zsiger-képlékeny mocsaras textúrák. Lucsok és higany... Higany-árkokban megmerülő szenvedélyek...

Ó, „terra incogniták”! - Ó! - ...

Terápia? - A művészet mindennapi attribútuma (és *anti-bútor*). - Kényelmetlen? -

Nem. Inkább (f)elszabadít...

A sístergő-rezonáló délutánban hirtelen-mély éjszaka lett, a *Farkasok órája* közeledett. Álmatlanság. A fák, a gyökerek bekúsztak, benőttek a ház falain át a bútorok formáiba, ráfonódtak az ágyra, az alvók nyugtalan forgolódására... A festő ismét a műterem-tükör előtt állt. Homlokából, arcából, belülről kifelé: az üveglapra, a hasadékokba, testnyílásokba, majd a padlóra: elmosódott képcímek folytak, csorogtak alább, egybefolyva a házban alvók kép-jelenés képzelgéseivel, a lidércek ottlétének fuvallat-bizsergéseivel, és egybemosódva (az itt álló álmódok jelenlétével is)...

NAGY ZOPÁN

NŐSZIRMOK – GULISIO TÍMEA KIÁLLÍTÁSA

2017. július 13–28.

Nőszirmok. Több mint romantikus fogalom, de a szenvedés és a fájdalom mintha legalább annyira jelen lenne ebben a nyersen formálódó művészetben, mint a gyengédség és a gyönyör. Itt a nőszirmok vadon teremnek, és nem Shelleyvel és Byronnal állnak szoros összefüggésben, hanem a megélt valósággal küzdő fiatal festővel és költővel, aki álneven mozog a másság ingoványos útjain. Mindeközben szókimondásra törekszik, nem púderozza és esztergályozza a megnyilatkozás formáit, a nyers beszéd összeszövődő indáit. Nyíltsága és őszin-

tesége bámulatos és tiszteletre méltó, élményei valóságok, igazak. Élményei olyanok, amelyeket az emberek többsége soha sem fog megtapasztalni, csak néhány kiválasztott. Őt a Leszbosz szigetén alkotó ógörög verselő, a szenvedély költőjeként ismert Szapphó nemzette, aki elsőként írta meg a nők közötti szerelmet, leírva a vágy lélekrengető erejét:

Szélvihar a hegyormokat tépi.
A tölgyesben vad-dühösen vájkál,
Jobban vájkál Erósz a szívemben...
Újra gyötör Erósz gyötrellemmel,
Testem bágyad. Ellenállhatatlan,
kínzó, édes vad szörnyeteg, Erósz.

Guliso ugyan Szapphó leszármazottja, de mint a felvilágosult európai kultúrában - Szapphó után vagy kétezer hatszáz évvel - járatos személy, sokkal közvetlenebbül, kendőzetlenebbül és átütőbben fejezi ki írásos és képi módon a megélt vágyat és a megtapasztalt beteljesülést. Képei ennek folytán alapvetően figurálisak, ember- és testközpontúak, színei kifejezők, elsődleges érzelmektől izzók, szélsőségesen naturalisták.

Szerelemből élek
Mint egy kurva
Csak én nem kérek
Nem is várok

Semmit vissza
Egyszer használatos
Nőt keresek
Eldobható csomagolásban
Ha már nem szeretem
Ne járjon utánam
Kísértsen mást
Legyen szellem
Fején fehér kukazsákkal

- írja Guliso verseinek egyikében (*Fátyol*), és tovább böngészve a sorok között egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy itt elsősorban a testi szerelem a kultivált műfaj. A költő

nem finomkodik, ugyanolyan nyersen ír, mint amilyen nyersek a képei (*Sir [Szőr]*):

Nyúlászór-kalapomat sok mocsokba forgattam már
Sok fejet sok pinát takartam le vele

Megfogtam az Istennő visszeres lábát
Én leszek személyi kultuszának elsőrangú minisztere

Csak földi testére vágyom
Pedig az égitesteket is meg tudná venni nekem

Hihetnénk, ezt az életszagú művészetet nem lehet címkézni, besorolni semmilyen kánonba. Nem egészen így van. Nem foghatunk mellé, ha Gulisio festészete kapcsán az *art brut* tájékán tekintünk szét, ama piktúra izgalmas világában, melynek alapjait Jean Dubuffet hozta létre a múlt század negyvenes éveinek közepén. A francia alkotó egy történetileg fontos csoportos kiállítását hozott létre 1949-ben *Az art brut a kulturált művészetek felett* címmel, melyen lelki betegek, iskolázatlan festők, úgynevezett amatőrök mutatkoztak be.

Olyan őszinte és tiszta alkotók után kutatott, akiket nem rontott el a művészeti oktatás, és akik nem a külső elvárások függvényében alkottak, hanem kizárólag a maguk belső szükséglete szerint. A nyers művészeti hívei nem a hagyományos vagy a modern művészet motívumaiban, illetve felhalmozott tudásanyagában keresik a támpontokat, hanem a saját tudatuk és tudatalattijuk bugyraiban kutakodva találják meg mondanivalójuk forrását.

Gulisio Tímea ennek a ma is népszerű irányzatnak egyik vezető személyisége, akinek munkái felbolygatják a kortárs közönséget, holott ő semmi mást nem csinál azon kívül, hogy őszintén kitérüljön előttünk. Mintha csak azt mondaná: tartsatok velem, ha mertek.

SZOMBATHY BÁLINT

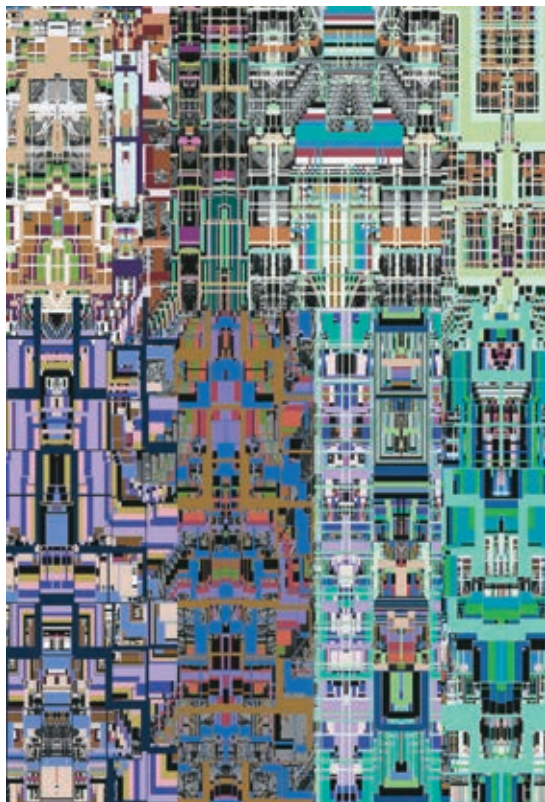

VIZUÁLIS VILÁGEGYETEM

Magén István Digitális manipulációk című kiállításáról

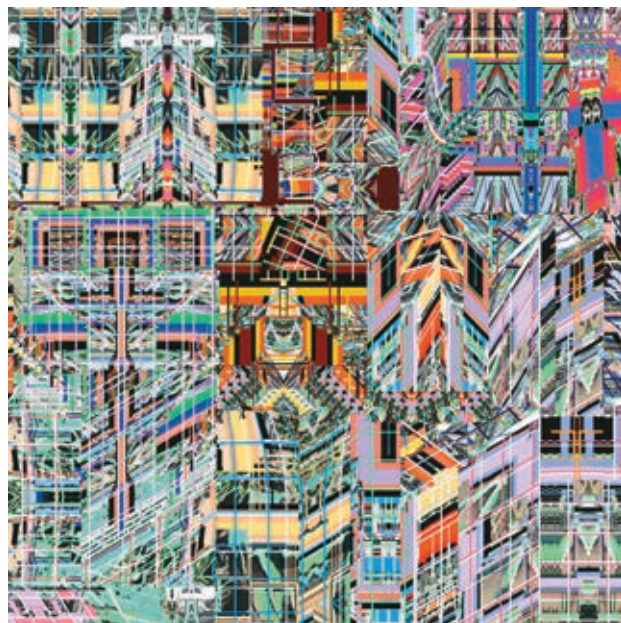
2017. augusztus 3-18.

Amikor egy-egy kortárs képzőművészeti kiállítás kollekciónak tekintjük - azzal a szándékkal is persze, hogy a vizuális élménnyel együtt véleményt is formáljunk a látottakról, a látottak kapcsán -, akkor egyik értékelési szempontunk az is, hogy vizsgáljuk: mennyire van az éppen látott kollekciónak harmóniában a művésztől korábban látott munkákkal? Kontinuitást érzékelünk-e vagy netán diszkontinuitást, s ez utóbbit éppen radikális és szerves jelenségnek érezzük-e vagy csak öncélú innovatív kísérletnek? Sokszor a folyamatosság érzete,

máskor a megújulás tapasztalása okoz örömet a befogadónak. Nos, ha ezen a „szemüvegen” át nézünk Magén István újabb digitális munkáira, akkor - különös és egyedi módon - benyomásaink *kettősek*. Ugyanis határozottan érezzük munkásságában a kontinuitást, azt a szinte kivételes tudatosságot és módszerességet, ahogy a *technikák folyamatos váltásával* és alakításával halad előre pályáján, másrészt érezzük az egyértelmű innovativitást, amelynek legegyszerűbb bizonyítása tapasztalati, nevezetesen, hogy ilyen digitális munkákat még nem láttunk a művésztől, de ilyen szemléletű, ilyen strukturális sajátosságokkal rendelkező nyomtatottakat, mástól sem nagyon... Vagyis: újra és nem először bizonyítódik, hogy Magén István azon (kevés) kortársaink közé tartozik, aki szinte egyedülálló módszerességgel halad előre pályáján. Állítja ugyan, hogy mindebben a véletlennek, vagy inkább ahogy ő fogalmaz: a tudatalatti indíttatásnak, befolyásoltságnak is nagy szerepe van, a pályáját valamennyire ismerők azonban tudják, tudjuk: meditatív és kutató személyisége teszi lehetővé a folyamatosság és az újulás - és tegyük tehát hozzá: a véletlen -, a tudatalatti és a módszeres szimultán, egyidejű jelenlét művészetében. S ez a kettősség egyaránt nagy jelentőséget kap összetett művészi magatartásában és ezen keresztül tárgyiasult műveiben.

S ha Magén képzőművészeti pályájáról és legújabb digitális munkáiról elmélkedünk, akkor az előzőekben felvetett dilemmák (?) kapcsán óhatatlanul felmerül egy előzetes kérdés: fontos-e és befolyásolja-e az alkotói pályát, ha egy művész - így egyszerűen: *művelt*. Magén Istvánra ugyanis - egyikként - az jellemző, hogy a művészetek terén igen sokoldalúan jártas alkotó, erről már szó esett, de folytatnunk kell: aki éppúgy közel érzi magához a szépírói vagy versírói tevékenységet, mint esszék, kritikák, elemzések megfogalmazását is. Másikként: a kortárs magyar képzőművészetnek is sokirányú alkotója, hiszen festőként, grafikusként egyaránt ismert (sőt plasztikákat is készített), s az utóbbi években igen intenzíven mélyedt el a számítógépes képalkotás rejtelseiben. E sorok írójának

meggyőződése, hogy Magén István *egész* képzőművészeti életútját jellemzi – az említettekén túl, de azokkal szoros egységben – egy erős *önvizsgáló* attitűd, amely a világ dolgaiban való sokirányú elmélyültségéből, tájékozottságából, érzékenységéből is ered. Képzőművészeti motívumkezelésének konstruktív ívei, sajátos képkészítési technikái (festés, sokszorosító grafika, kollázs, applikáció), intellektuális érdeklődésével szinte szükségszerűen vezetődtek át a számítógépes *képteremtés* világába.

Vagyis: a tradicionális képkalkotási technikákból digitális képkalkotás lett, ami egyáltalán nemcsak egy technikai fordulat és kézzel fogható innováció, hanem egy belülről is *megérlelődött* művészi előrehaladás. Ráadásul nem csupán saját személyisége mélységeiben kutatott, hanem a digitális képkészítés számára adekvát mechanizmusát is maga fedezte fel magának. Formaalkításának immár több útját érzékeljük lapjain, s most látható, legutóbbi művein valamiféle urbánus szemléletmódot, látásmódot, az urbs képi elemzését érzékeli a szemlélő.

A művész városképek közhelyes megjelenítéseiből emeli ki *saját, értelmező* látványát, s lesznek nyomatai

szinte város- és épület-álmok, melyekbe beépül a fantázia és a teremtmőerő hatékony szuggesztivitása. Mindebben azonban nem a káosz jeleit érzékeli, hanem épp sajátos művészi rendet teremt, miközben kreativitása szinte szárnyal. Új munkái város-fragmentumok, épületek, épületegyüttesek különböző fényállásban történő digitális metamorfózisai, melyekben a belvárostól a külvárosig, a nappaltól az éjszakáig barangolhatunk be egy világérzést, egy *világ-látást* (szándékos a szó kötőjellel írása!), ennek számítógépes vizuális látomásait. Munkáiból nem hiányzik a rendteremtés iránti igény, a látszólagos rendezetlenség rendd é alakítása, s ezáltal ugyanazt a kettősséget érezzük, amelyről a bevezetőben is szó volt: kontinuitás és diszkontinuitás, tudatalatti és tudatos. Nem véletlenül fogalmaz így a művész: „Ez az épületekre emlékeztető világ nagy öröm és nagy meglepetés, szívesen vagyok benne, már csak azért, mert erős szállakkal kapcsolódik az elmúlt évtizedek hagyományos festészetéhez.” S e nyomatokban időnként feltűnik szinte számmisztikára épülő szerkezetessége, melyekhez szervesíti hol élénk és erős színeinek, hol visszafogottabb,

néha monokrómabb árnyalatainak ökonómiáját. Színkezelése látványos, már-már erőszakosnak tűnik erejével, ugyanakkor rendkívüli egységben van a képi megjelenítés tematikájával.

Feltűnik, hogy – színes és fekete-fehér nyomatainál egyaránt – méretei azonosak, s a tökéletességre utaló négyzetes formát követik „városképei”, azok nem nagyok és nem kicsik. A munkákon feltűnő szinte milliányi formai elem nagy összefüggésrendszere erős szuggesztivitással bír, ugyanakkor lehetőséget ad annak a következtetésnek a levonására, hogy míg korábban a művész fizikai értelemben is készített nagyméretű munkákat (nemcsak festményeket, de nyomatokat is!), addig most a fizikai méret korlátozottságával szimbiózisban kinyílik, szinte *megnyílik* egy hatalmas virtuális látvány, látványegyüttes. Mindennek kiindulása a város, annak tere és tömege, de ahogy Magén fogalmaz: mindez vizuálisan a világegyetemhez hasonló közeget tár fel. Pici nyelvtani átalakítással pedig ezt követően nyugodtan állíthatjuk: egy sajátos és személyes *vizuális világegyetem* művészi megformálásának vagyunk így/itt tanúi, különösen, hogy a színesség kiegészül a kisebb méretű gondolatgazdag fekete-fehér (szürke) nyomataival.

Magén István ezúttal, új munkáiban (a történelem – hozzá közelálló – idő-, kulturális és biblikus mélységeiből, mely munkái szintén jellemzik az utóbbi évek alkotói attitűdjét) belép az iparszerű társadalom *architekturális tömegességébe*, hogy digitális munkáival feltárjon új jeleket, jel-együtteseket, jelhalmazokat, melyek csak így, digitális technikával állíthatók elő, s melyek a horizontális és vertikális determinánsok szisztematikus vizuális rendszerre szervezésével megújult képi élménnyel ajándékozzák meg művei befogadóit. A rendszerre szervezést jelzi a kettős, hármas együttes kompozíciók összeállítás, amikor képei egymáshoz „közel tolvá” diptichonná, triptichonná szervesülnek. Városélményei ugyanakkor egyaránt konkrétak és elvontak.

Különleges körülmény, hogy csak *a kiállítás egészének* van címe, egyes, *színes* művei mellett ilyen nem

olvashatunk, de mégis: munkáinak van is és nincs is címe... A tárlaton tehát nincsenek képaláírások, de azért megoszthatjuk önmagunkkal, hogy a félig-meddig mégiscsak kialakított címeknek két iránya van. Egyrészt szinte konkrét helyekhez kötődő fogalmazásokkal találkozunk (*Király utca, Damjanich utca, Ferenciek tere, VII. kerület*), másrészt asszociációs meghatározásokkal (*Boldogság háza, Aranyoldal, Az igazság valódi arca, Ellentétes formák*). Ugyanakkor láthatók fekete-fehér, kisebb méretű munkái, címmel ellátva, s új lehetőségek ígérését is jelezve.

Kiállításának címe: *Digitális manipulációk*. Nemcsak eredeti és frappáns megfogalmazás, de koherens a látottakkal. Magén István kétségtelenül befolyásolja látásmódunkat, látási élményeinket, átformálja a városról mint olyanról szerzett benyomásainkat, terelgeti élményeinket. Manipulációja, manipulációi azonban nem viszszaélnek nyitottságunkkal, hanem éppen kinyitják azt, a mélység és az összetettség felé terelik élményeinket.

FELEDY BALÁZS

ÚTVESZTŐ

Az Erdőszőlői Nemzetközi

Művésztelep kiállítása

2017. augusztus 24. – szeptember 15.

Idei művésztelepünk címével az alkotó munka hétköznapi csapdáira szeretnénk volna felhívni a részt vevő művészek figyelmét. Tudomásul kell vennünk, hogy elmúlt a biztonságot jelentő eszmék és stílusirányzatok idősza, az avantgárd és neoavantgárd izmusainak lázadó forradalmi lendülete végérvényesen a múlté. A művészeti intézmények (galériák, művészeti vásárok, aukciós házak stb.) és a mindenható kurátorok hada által „megrendezett” show-műsorokban próbálunk szereplökként részt venni, és legjobb tudásunk szerint helytállni. Képzelt vagy sugalmazott trendek ingoványában taposunk, abban reménykedve, hogy elébb-utóbb rátalálunk majd az üveghegyeken túli Paradicsomra.

Első ránézésre kiderül, hogy a művészet területén ma már mindent a pénz határoz meg. A szem előtt tartandó legfőbb kritérium – akár egy mű, akár az egész művészeti rendezvény létrehozása tekintetében – a látványosság, a show. Ennek eléréséhez viszont pénzre, sok pénzre van szükség, amit a kurátor teremt rendszerint elő, mert jól tudja, lenyűgöző látványt kell létrehozni bármi áron.

A „művészetipar” láthatóan a kulturális turizmusra épít, ami manapság százezres (esetenként milliós) nagyságrendben képes tömegeket vonzani, és ezt az embermasszát mindenképp el kell kápráztatni. Ezért aztán az ötletek kitalálásának legfontosabb szempontja a sokkolás, a lenyűgözés, a megdöbbenés, az elvárásolás stb., ami egyértelműen a szemléző szórakoztatást kell hogy szolgálja. Ez már majdhogynem a cirkusz kategóriájába tartozik.

Talán sohasem volt még az alkotó művész ennyire kiszolgáltatott, mint manapság. A józan ítélőképességén, szakmai felkészültségén és művészetének egyéni hangvételén, senki máséval össze nem téveszthető ka-

rakterén kívül semmire és senkire sem számíthat. Ez hát a mostani idők valósága, amivel az alkotónak szembe kell néznie, és valamiféle megoldást kell rá találnia.

Az itt kiállító közel harminc művész (Európa hét országából, Angliából, Ausztriából, Franciaországból, Lengyelországból, Németországból, Magyarországról, Szlovákiából jöttek össze), ha nem is kőbe-véshető igazságokat, de részmegoldásokat igenis talált a fent vázolt problémára. Ezen részmegoldásokból láthat most egy válogatást a művészetkedvelő közönség.

PIKA NAGY ÁRPÁD

NŐK, FÉRFIAK ÉS MÁS DOLGOK

Holló István kiállítása,

2017. szeptember 20. – október 13.

A művészetbefogadás visszatérő nagy kérdése, mennyire kell előtanulmány, tájékozottság a mű megértéséhez, vagy elég a szimpla személyes benyomás és hangulat. Erről beszélgettünk Holló Istvánnal a művei kapcsán. Ő hajlik a Gombrich által „ártatlan szemnek” nevezett, Gombrich által tagadott teóriára, azaz hogy hagyatkozzunk csak a szubjektív benyomásokra. Az elfogulatlan látás, a romlatlan szem John Ruskin ideológiája volt, amit időnként újra elővesznek, de a művészi befogadással foglalkozók, művészetfilozófusok ezt többnyire tagadják. A legszemléletesebb talán Panofsky példája, aki az ikonográfia-ikonológia mibenlétét azzal szemlélteti, ha az ember nem tudná például az Utolsó vacsora történetet, a képeken csak 13 asztal körül ülő embert látna. Alapvetően én is ezt a nézetet képviselem.

Ugyanakkor azt gondolom, hogy az izgalmas képekből sugárzik a háttérismeret nélkül is valami erő,

érzelem, szenvedély. Caravaggio *Narcissus*-án látható a vágyakozó, a Beteg Bacchusának a melankolikus, bágyadt tekintete. Vagy kortárs példát mondjak, Shirin Neshat *Turbulentjében* az egymással szemben vetített filmek egymásnak felelgetése, a férfi és női mozgáster látható különbözősége és megnyilvánulásának lehetőségei arra sarkallják a nézőt, hogy utánaolvasson a mű háttértörténetének. Meggyőződésem, hogy a vizuális műveknek vizuálisan is kell hatniuk.

Holló István festményeinek vadsága, expresszív ereje alól sem tudja a néző kivonni magát. Témái portrék, zsánerképek, elsősorban a családtagokról. Férfiak, nők, főleg az utóbbiak, bár olykor alig sejlik fel az alak. Számos képe átmenet a figurativitás és az absztrakció között. A képek témája főleg nem is ők magukban, hanem többnyire a köztük lévő viszony. Jellemző képki-vágása térdtől csípőig látható nőalak. Ezt akár comb-csípő-perspektívának is nevezhetnénk.

Ráadásul ezeknek a nőknek nincs arcuk. Ez rögtön kétfajta viszonyt jelenthet. Egyrészt sértő lehet, mivel a nők arctalanok, személytelenek; másrészt talán azért arctalanok, mert nem egy konkrét nőről, hanem úgy

általában van szó a nőről. Mondjuk az arcok más képein is inkább maszkszerűek, egy-egy hangulat, érzelem kivetítései, s leginkább Ernst Ludwig Kirchner alakjait, arcait idézik.

Holló képeinek jellegzetes vonása, hogy a nők mellett szinte mindig található egy laptop vagy valami technikai eszköz, hiszen a technika világa ma sem csak a férfiak terepe. A képeken látható többi eszköz, például a szintén visszatérő motívumként megjelenő parabola-antenna is a világgal való kapcsolat fontos eleme, de ugyanígy ott van a bináris kód 0 és 1-es száma, mintegy a minket körbevevő mátrix tudatosítása.

A technikai eszközök és a mátrix valójában egy

hightech látványt vizionál. Holló festésmódja a zsigeri érzelmek fauvos, illetve expresszionista festészeti hagyományát idézi.

Persze ebben a kortárs vadságban nincs egyedül. Képeiről a már fiatalon meghalt Szilágyi László festészete ugrik be először. Ezt az új art brutöt képviselik napjaink kortárs művészei közül a világhírűvé vált Kolozsvári Iskola, Veres Szabolcs, Berszán Zsolt, Adrian Ghinie festményei vagy akár Gaál József, Király Gábor, Csató József munkái. Holló István festészete leginkább ebbe a kortárs art brutbe pozícionálható.

BORDÁCS ANDREA

HÍREINK

Szombathy Bálint augusztus 11-én Bácsalmáson a Rakéta Művésztelep kiállítását, augusztus 24-én a budapesti byArt Galériában Márkus Péter szobrászművész kiállítását, október 27-én pedig az A.P.A. Galériában Hermann Zoltán festő önálló tárlatát nyitotta meg.

Szeptember 23-án Pécsen adták át az idei Janus Pannonius-díjat, amelyet ez évben a korszakos brazil költő, Augusto De Campos nyert el. A szerző életművét reprezentáló, *Hangszóképvversek* című, Pál Ferenc szerkesztette kötetet is itt mutatták be – a költemények magyar nyelvű interpretálása Pál Dániel Levente, Pál Ferenc, Szkárosi Endre, Szócs Géza és Zalán Tibor nevéhez fűződik. Ugyanezen alkalommal Ladik Katalin kapta a Filius/Filia Ursae-díjat. Másnap, 24-én Budapesten az Uránia moziban – egyéb események mellett – az érdeklődők Augusto De Campos és Cid Campos közös, illetve Ladik Katalin új, önálló performanszt tekinthették meg.

Október 7-én az UltraHang Fesztivál keretében a Trafóban intermedialis koncertperformanszával szerepelt a torinói My Cat Is An Alien művészduo.

Október 12-én a Magyar Írószövetségben mutatták be Hegedüs Mária *Kalandozás Bakucz József költészetében* című tanulmánykötetét. Közreműködött András Sándor, Ladik Katalin, Szombathy Bálint és a szerző.

Október 12-én háromhelyszínes Kassák-kiállítás vette kezdetét a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Az elsőt, amelynek címe a témáját is jól jelzi: *Új Művészet – a bécsi MA az avantgárd nemzetközi hálózatában*, Passuth Krisztina nyitotta meg. A második etapban *Az új Kassák – a Ló meghal és a madarak kiröpülnek* címmel a nevezett korszakos költemény változatain, előképein és összefüggésein keresztül az „új művész” alakját és eredettörténetét vizsgálták a kurátorok a Kassák Múzeumban, ahol a kiállítást október 19-én Gömöri György költő-irodalomtörténész nyitotta meg. A harmadik helyszínen, megint csak egy héttel rá, október 26-án a Bajor Gizi Színházmúzeumban az *Új dráma, új színpad – a magyar avantgárd színházi kísérletei* címmel készített kiállítást Jákfalvy Magdolna nyitotta meg. A háromtételű projekt fontos újítása, hogy a magyar avantgardisták – többek között Kassák, Barta Sándor, Ujvári Erzsébet, György Mátyas -, valamint Guillaume Apollinaire és Tristan Tzara verseit, szövegeit kortárs magyar költők, művészek és irodalomtörténészek előadásában veték fel. Földes Györgyi, Harcsa Veronika, Kemény Zsófi, Ladik Katalin, Kappanyos András, Nemes Z. Mária, Németh Péter Mikola és Németh Zsófia, Rockenbauer Zoltán, Seregi Tamás, Standeisky Éva, Szikra Renáta és Szkárosi Endre felolvasásai a kiállításokon folyamatosan láthatóak.

Október 13-án a Kieselbach Galériában egyhetes kiállítással egybekötve mutatták be az év egyik fontos könyvújdonságát, a Bp. Szabó György és Szőnyi Tamás gyűjteményén alapuló *Pokoli aranykor – New wave koncertplakátok a '80-as évekből* című kötetet.

A budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumban november 16-án és 17-én került sor a „Remény éve” – *A hatvanas-hetvenes évek művésze / értékrendek / lemaradáskomplexus* című irodalmi és képzőművészeti konferenciára, melynek koncepcióját Csáji Attila dolgozta ki. Lapunk munkatársai közül Wehner Tibor, Pataki Gábor és Novotny Tihámér, továbbá Szombathy Bálint szerkesztő tartott előadást.

A Magyar Elektrográfiai Társaság *A hiba esztétikája* címmel rendezett kiállítást a Kaposvári Egyetem Rippl-Rónai Művészeti Karán 2017. november 30. és 2018. január 5. között, melynek alkalmával a témát érintő szimpóziumra került sor.

Foto: Spitzer Fruzsina

MUNKATÁRSAINK

BORDÁCS ANDREA

Művészetkritikus, esztéta. Képzőművészeti kritikái, tanulmányai 1995 óta jelennek meg a szakmai folyóiratokban. Fő kutatási területe a Fluxus, a kortárs művészet, a nőművészet, az erotika és a szexualitás a kortárs művészetben, a magaskultúra és tömegmédiá határterületei, a digitális művészet, a portré és a művészek önreprezentációi, a kortárs művészetelméletek.

FELEDY BALÁZS

1947-ben született Budapesten, művészeti író, jogász. A kortárs magyar képző- és iparművészet szervezeti, esztétikai problémái foglalkoztatják. Kiállítások szervezője, megnyitója. Előszói katalógusokban, cikkei, tanulmányai közéleti és szakmai lapokban jelennek meg.

HANDÓ PÉTER

1961-ben született Salgótarjánban. Végzettsége szerint villanyszerelő, népművelő, kulturális antropológus. Legutolsó kötete: *Szín-tézisek. Tragédia-monológok Madách Imre szellemében* (esszé, 2014).

HEGEDŰS MÁRIA

Költő, vizuális művész, pedagógus 1951-ben született Hajdúnánáson, 2017. december 24-én halt meg Kazincbarcikán. Hét kötete jelent meg, ezek közül három a Magyar Műhely Kiadónál: *Az én karneválom* (1996), *Ősszeszótt mezők* (1999), *Kalandozás Bakucz József költészetében* (2017).

HÖRCHER LÁSZLÓ

1962-ben született Budapesten. Költő, zenész, performanszművész. Tanulmányait a budapesti Iparművészeti Főiskolán végezte. 2014-ben kötete jelent meg *Nukleáris realizmus* címmel.

KÓBOR ADRIÁNA

1988-ban született Budapesten, 2006-tól Belgiumban és Hollandiában tevékenykedett. Főleg angolul ír, de hollandul is magyarul is publikál. Munkáit irodalmi pódiumokon népszerűsíti.

KOPRIVA NIKOLETT

1996-ban született, Munkácson él. Jelenleg Budapesten esztétika mesterszakon végzi tanulmányait. Két éve publikál; az Irodalmi Jelen, a Magyar Napló és az Együtt folyóiratokban jelentek meg versei és prózái.

LÁNG ESZTER

Korondon született 1948-ban. A bölcsészdiploma megszerzése után festészetet és grafikai alapokat Torok Sándortól tanult. Rendszeres résztvevője országos és nemzetközi képzőművészeti tárlatoknak. Grafikával, fotóval, installációval és performansszal foglalkozik. Számos képzőművészeti elismerésben részesült. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesü-

letének, a Magyar Elektrográfiai Társaságnak, a Lengyel Pasztellfestők Társaságának (Stowarzyszenie Pastelistów Polskich), a Magyar Vízfestők Társaságának.

NAGY ÁRPÁD PIKA

1950-ben született az erdélyi Erdőszentgyörgyön. A kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémia festészeti karán diplomázott 1978-ban. A Rákospalotai Múzeum megbízott vezetője Budapesten. Alapító tagja a MAMŰ Társaság Kulturális Egyesületnek és a Block Csoportnak.

NAGY M. HEDVIG

A Práter utcai szakiskolában kezdte tanulmányait, majd a Szellemkép Szabadiskolában folytatta, ahol 2011-ben végzett fotográfus szakon. Számos helyen kiállított (Gozdsu udvar, Millenáris Park, Kossuth Klub, Uránia Filmszínház), legutóbb a Bakelit Multi Art Centerben az általa alapított Minek Kollektívával. Volt patológiai fotós, rendezőasszisztens, képkeretező és tárlatvezető. Jelenleg szabadfoglalkozású.

NAGY ZOPÁN

1973-ban született Gyomán, fotóművészként végzett Budapesten. Több műfajban folytat irodalmi tevékenységet. Számos önálló kiállítása volt, többek között Budapesten, Párizsban, Neubrandenburgban. Legutóbbi, fotográfiait tartalmazó kötetét kiadónk jelentette meg *Duplex* címmel.

SZIRMAI ANNA

1988-ban született Budapesten. Az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskolájában az italianisztikai program hallgatója. Kutatási területe a hatvanas-hetvenes évek kísérleti költészeti tendenciái, elsősorban a konkrét és a vizuális költészet. Az Artpool Művészetkutató Központ munkatársa.

SZKÁROSI ENDRE

(1952) költő, irodalomtörténész az ELTE magyar-olasz szakán végzett. 1978-83 között a Mozgó Világ szerkesztője volt, 1994-től az ELTE-n tanít irodalmat és művelődéstörténetet. Számos könyvet, lemezt, katalógust, videómunkát publikált, rendszeresen vesz részt nemzetközi fesztiválokon. Kutatói tevékenységének középpontjában az elmúlt évtizedek experimentális költészetének és intermedialis művészetének kérdései állnak.

SZOMBATI BÁLINT

1950-ben született. Költő, képzőművész, művészeti író, a Magyar Műhely felelős szerkesztője.

TRICEPS

1955-ben született Nagyikindán. Rendező, performanszművész, író. Az Opál Színház (1993) vezetője, a Szépirók Társaságának (2009) tagja. Kötetei: *Éhségkönyv* (2005), *Nőket néző képek* (Falcsik Marival, 2013), *Semmikor* (2017). Film: *Dada Univerzoom* (Gasner Jánossal, 2008).

magyar műhely

MAGYAR MŰHELY művészeti folyóirat | Ötvenötödik évfolyam | 182. szám - 2017/4

Felelős szerkesztő: Szombati Bálint

Főmunkatárs: L. Simon László

Szerkesztők: Juhász R. József, Szkárosi Endre

Alapító szerkesztők: Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Papp Tibor

A borító 1. oldalán Nagy M. Hedvig digitális fotója (2017)

A borító 4. oldalán Magén István digitális grafikája (2017)

Tördelés: Layout Factory Grafikai Stúdió

Nyomdai munkák: *mondAt Kft.*, www.mondat.hu

Cím/Address: H-1463 Budapest, Pf.: 823, Hungary | Tel./fax: +36-1-321-4757

Kiadja a Magyar Műhely Alapítvány | 1072 Budapest, Akácfa utca 20.

Felelős kiadó: Szombati Bálint

Adószám: 18073946-1-42 | Számlaszám: 10102086-09742602-00000000 | ISSN 0025-0201

Előfizetési díj: 3000 forint/év

Egy szám bolti ára: 800 Ft

HALÁSZ
GEDEON
KÖZPONT

Kiemelt támogató:

Halász-kastély

Kápolnásnyék,
Deák Ferenc u. 10.

A kápolnásnyéki **Halász-kastély** új kiállítása

Egy család – három iskolateremtő művész

FERENCZY KÁROLY

FERENCZY NOÉMI

FERENCZY BÉNI

Megtekinthető
2017. május 1-től!

Ferenczy Károly: *Artistapár* (1912, olaj, vászon)

Ferenczy Károly (1862–1917) a századelő magyarországi festészetének kiemelkedően fontos mestere volt.

Lánya, Ferenczy Noémi (1890–1957) a gobelinművészet legnagyobb hazai alakjaként,

fia, Ferenczy Béni (1890–1967) a modern magyar szobrászat nagy hatású megújítójaként került be a művészet történetébe.

A szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrum által rendezett kiállítás e három korszakos jelentőségű alkotó műveiből ad reprezentatív válogatást.

Szeretettel várja az érdeklődőket a kápolnásnyéki
Halász Gedeon Központ

- kiállítások
- konferenciák
- koncertek
- bérelhető terek és termek

Velencei-tavi Kistérségért
Alapítvány

2475 Kápolnásnyék, Deák Ferenc utca 10.
level@vtka.hu

200 TÉVÉFILM

220 EZER JEGYVÁSÁRLÓ

780 KONCERT ÉS PARTI

16 KIÁLLÍTÁS

150 ÓRA ONLINE STREAM

2017

AZ

A38
HAJÓN

460 EZER KWH

40 RÁDIÓMŰSOR

KÖSZÖNJÜK, HOGY VELÜNK VOLTATOK!
TALÁLKOZUNK JÖVŐRE A 15 ÉVES A38-ON!

40 LEMEZBEMUTATÓ
KONCERT

350 ÓRA ÉLŐ TÉVÉADÁS

250 YOUTUBE PLAYLIST

